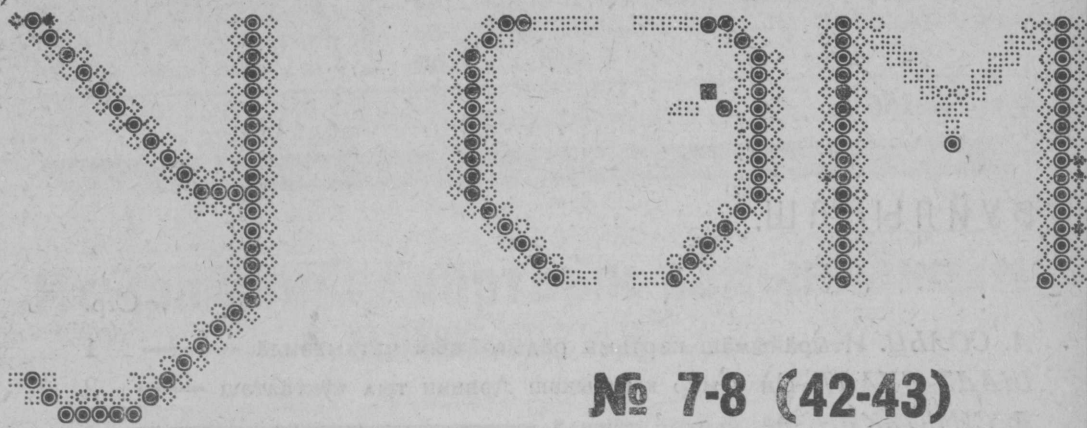

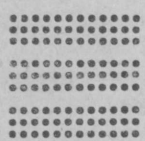
НП 28-1

4

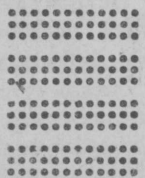

№ 7-8 (42-43)

Л.Б. в Лнгр.
Ц. 1933 г.
Акт № 810

Кавштавичы хадырвлам йажон поста-
рэн нэлэш, йажон шывштэн пишташ да
йажон пэрэгаш!

Кавштавичы хадырвлам ик
килограммымат постарыдэ ко-
даш бінжы ли, ик килограм-
мымат йамдаш бінжы ли!

В У Й Л Ы М А Ш .

	Стр.
<i>А. СОЛЬЦ.</i> Итйрайымаш партын рэдйвлэйжым цаткыдэмдә —————	1
<i>ШАДТ БУЛАТ.</i> Цилә мир кымдыкәш Ләннын тыл чүктәлтәш —————	2
<i>В. СИМОЛКИН.</i> Эй, йункор тәнгвлә —————	3
<i>ВАС. ПАТР.</i> Овдоть (Роман лаштык) —————	3
<i>Н. ИЛЬЯКОВ.</i> Йоласал санатори (Тьотья цүдәйя) —————	11
<i>ТЬОТЬОР ПЭТ.</i> Когилән кого корны вёлнй —————	12
<i>М. АНСКИЙ.</i> МТС политотдвэл начальныкын попымыжы. Кыцә колхоз урожайым пәрәгәш тынгәлбнә —————	15
<i>ПЭКПАТЫР.</i> Вёрйштй шоләш —————	18
<i>М. КРАСАВИН.</i> Ләктйшым йамдыдәок цымырән нәләш —————	19
<i>Н. ИЛЬЯКОВ.</i> Кыныж (Пйәсй) —————	30

У С Э М

■ ТЫЛЗЭШ ИК КАНӘ ЛӘКШЫ, ПОЛИТИКЫ
 ■ ЭКОНОМИКЫ ДӘ СЫНЛЫ ЛИТЭРАТУРАН
 ■ КЫРЫК МАРЫ ЖУРНАЛЫ

ЛӘКТӘШ ТЫНГӘЛЫН ГЫНЬ,
 НЫЛ ИШКЫ КЭН

ИЙУЛЬ АВГУСТ 933 И № 7-8 (42-43)

А. Сольц.

Итырайымәш партыйн рәдывләжым цаткыдәмдә.

Партыйн ышкымжын рәдывләжым тыһлә, анжа. Жәп ваштаатмаш годым, у задачвай күшкын шалгым годым, партыйн чләнвлә гың у тәргымәшвлә ыламы годым большвистски пәшәм эчәят күшкы дә күшкы дүлтәш кәрәллимә годым партый топлоток тидым ыштә, ышкымжын рәдывләжым тыһлә, итырайы.

Кызыт мә анылаына кәләсэнәт мыштыдымы кого задачи шалга: сәндәләжкнәм кольэктывяңгән дә индустрияңгән шокташ кәләш, сола хозайствам социализм сөмбнә совсәмок вәс пачаш ыштән шокташ кәләш, мәнмән пәшәнән производствын эффе́ктым алашатат, солаштат дүлтәл колташ кәләш дә классвайм викок йамдән шуэнят, ышкылаңышты ышкә ровотайышы труйышвлән, классдымы социализм обществым ыштән шокташ кәләш. Ти пәшәжым мәнмән партый вуйлаалтән шалга. Партый шагалтымы ти кого историчәски задачвләм ыштән кәртәдымвләм, ыштән мыштыдымвләм, ыштәш шаныдымвләм қарангән колташ манын, партыйнан рәдывләжым мә тыһлән анжән ләкшәшлык ылына.

Партыйн чләнжым кызыт ыштышәшлык пәшәжым ыштәмжы вьләң тыһләт, анжат; пәшәжым кыңә ыштә, пәшәжым кыңә анжа, тьдым партыйн члән гың кызыт тәргәт. Мәнмән хозайстван цилә пәшәжымоқ вуйлаалтән шалгышы партыйн чләнвләәшәжы вәт мә ышкымнәм шотләнә. Ти пәшәжы вөрү мәок отвәчайәнә.

Ышкымжын интвәрәсләжкы ровотайән ылышы дә ты интвәрәсләноқ пәшәм кәрәк йажон ыштәш цышы частный хозам мә қарангән шушна. Кольэктывын интвәрәслән пәшәм вуй-

лаалтән шалгышы партыйн мә цилә чләнвләжок тошты. хозам ваштаалтышәшлык ылына дә пәшәм пишок йажон, шүм вашток уанән, пишок ашындарән ыштышәшлык дә сәк шүкым ыштән пушәшлык ылына.

Социализмьм стройышы лишәшлык партыйн чләнжым пәшәжы вьләң, пәшә ыштәм вәрәштыжы вьктәрән шалгымы вьләң пәлән шот. Производствын процесжы тәрок ыламан вәрәшты пәшән шәргы ыламыжым дә когон кәрәл ыламыжым ти әртәш ин Сталин тәң айыртәмбн тусарәноқ анжыктән. Сәк йажо силәвләм производствышкы колташ Сталин тәң тәртә, тыштәкән силам шагалтән мәнмәшын пиш когон кәрәлжым тусарән анжыкта, дә тыңләй ыштән мәнмәң гың производствын сәк кого рәзултатвләм выча. Мәнмән обшый диньы тәр ыләшәт, ә тәр ыламыжылан иктәт ыньәнбидә ак кәртәй, --ти тәр ыламыжым пәшәдоноқ анжыктымат, тидьжы абсолютны лачокоқ ыләш. Вәрвләшты пәшәм тәрокоқ ыштәмәш рәш ышты значәнән ыләш. Сәдә гишәноқ тәвә МТС-влән дә совхозвлән политотдәвләшкы пытокоқ пәлән шоктым тәңвләм колтымынат, ниньвләм вәс пачаш тыһләи ләктәшәжәт ак кәл.

Кәрәк тыңгә гынят, солашты вәрәшты ылашы комуниствә улы; ниньы сола хозайсвы пәшәм вуйлаалтат дә вьктәрәт. Ниньы солаштыш труйыш халыкын нуждаәшәшы дә кәрәлвләшәшжы ма кәлмым ситәрән шалгышәшлык ылыт, тьдйлән палшышәшлык ылыт, производствын сәк кого эффе́ктивләм ыштән шокташыты пәшәм организуышәшлык ылыт.

Сол ашты паша айыртэмбинок нэлби. Тыштакен курым-курым мычкок тыгыды хозавла шотышты бшкбләнбштби, лач бшкбләнбштби вэлэ ровотайаш привитнәнбштби. Кбзбйтшби гбнь икуан паша — колэктивлык паша кэлэш. Ти вэс пачаш стройымашым видэн шалгышвләжблән, комунистически партын чләнжбн лбмблб лбмбм намалшывләжблән айыртэмбинок нэлби да отлэтствәннбй задачи пуалтэш; ти задлчжы — комунистически позициявләм (тврдыньвләм) кидбш колтыдымаш, сбсбртбдбмаш, йбрбм йбрваш ылашы мөлкбуржуазнбй стихилән бшкбмбм сбнбш ирбкбм пугыдымаш, бшкбмбн, партын гәнвэралнбй лннбм бблбмашбшкб пыртэн мимаштб цаткыдын да нинббдын шалгаш.

Партын чләнвләжб ти тэргбмашлән маньар йарал ылыг, ти пашаэн маньар йарал ылыг — итбрайбмаш цилә палдбртэн пулашлык ылэш.

Социализм стройымашым бшкбмбн пашаэш шотлышы, партым пинбдәмдәш маньашы, итбрайбмашбм бшкбмбн пашаэш шотлышы партышты шалгыдымы цилә труйышвләок партым итбрайбмаштб пыт шалгышашылык ылыг. Сола комуниствләләм пишок кого цешт пуалтын — сола бблбмашбм социализм сэмбнь угбц бштбмаштб нинб пашам бштбшашлык ылыг. Бшкбмбштбн пашашбм йажон бштгәт гбнь, нанб лачокшымок, тәвә социализмбм стройышвлә ылыг. Тидбләнжб йарал лиаш цадаш кэлэш. Ти у солашты блш тымдышы вэлэ агыл, тбдбм стройышы да социалистически стройышы лиаш эчә кэлэш.

Партын тэргбмашвләжб утлаок кого ылыг; кэрәк тбнгә гбньбәт, ма большевиквлә ылына, патрын шудбмашвләм, историн шудбмашвләм большевиквлә бштэн мыштэн кертшашлыквлә ылыг.

Солашты итбрайбмаш тидблән палшышашлык ылэш. Солаштыш кыды комуниствләжб ти тэргбмашвләлән чбдб йарал ылыг гбнь, да тбнгә гбньбәт нинб пурь шаман да чәстнбй ылыг гбнь, нинбм кандидатвләшкбб аль сочувствуйущийвләшкб вашташ кэлэш; варажы, нинбм мбнгәш угбц партышкы пырташ манын, нинб дон ровотайаш кэлэш. Совхозышты, колхозышты у хозайствы, социалистически хозайствы стройалтэш, у нбгбцән производствы бштәлтэш, у бблбмаш бштәлтэш; ти пашавләштб комунисгвлә күшнб лишашлык ылыг. Солашты итбрайбмаш пишок отлэтствәннбй паша ылэш, сэдбндонок итбрайбмаш пашам тбштәкән кого отлэтствәннбй работниклә бштбшашлык ылыг. Солашгы, кэрәк махань мол вәрвләштбш гбцәт когон, комуниствлән шотышты вэрү агыл, йажошты вэрү, качествышты вэрү кбрәдәләш кэлэш. Сталин тәнбн анжактымашвләжбм ашбндәрәнәт, солаштыш, организацывләм алаштыш ровочбй комуниствлә дон цаткыдәмдәш кэлэш да бшкбмбн парлийнбй пашам солашты цилә статбанок лүлтэн шалгаш кэлэш.

Солашгы остатка рәшбшб бой пуалтэш; тбштәкәнбш кэрәк махань пашанәйт, тб шотышгы партын итбрайбмашт, пиш йажон бштбмб, пиш цаткыдын шбндбмб лишашлык ылэш.

Шадт Булат

Цилә мир кымдынәш Ләннын тыл чүктәлтәш

Труйышын вбржбдон
мышкылтшы мұләнбдм
ыжартән,
цәвөртән,
мә ушкы сәрәннә;
кинбнәм шукәмдән,
улан лин, виәгбн, —
пәрвишб нэлбвләм
йашт сбнгән миәнә.
Нэлбвләм сбнбшнә
мә иктбш ушнәннә:
ныр мычкы

рбшкбктән
машина
пашалә,—
рбшкәлтшб,
руналтшы,
тошты йашт тарвалтшы,
иквәрәш
пашәш
куатна тапталтшы!
Мәнмән ви—
цымыр ви.
Цымыр ви

виан ли.

Сынгышы цымыр ви,
эчэйт сынган ми!

Сола гыц халашкы
киндынам ма пушна,
хала гыц солашкы
машинам кандышна.

Совет власть—
манман власть.

Советлан палшэнна,
машинам шукэмдэи
индустрим лүлтэнна!

Индустри—
манман ви,

виангы,
силаангы!

Капиталын важшы
кризисэш шүкшангы...

Лэньинын тымдымжым,
тынгалмы пашажым
мир вилныш пролетар
кашарташ пыт пижын!

Капитал
шүкшангы,
урылтэш, сымбирла.

Пролетар
виангы,

ик сэмнэаш цымырга!

Тыштэкэн—

йахнымаш.

Тиштэкэн—

ашнымаш!

Компарты видымдон

пашанна со ашна!

Мир вилныш пролетар

маланна уана,

капитал ваштарэш

шыданын тарванна!

Тарванна,

кыныблэш,

виангы ашкэдэш,

капитал—хурувлэм *)

сүк вэрэш быштылэш!

Цилә мир кымдыкэш

Лэньин тыл чүктэлтэш!

Сынгышы пролетар

мир вилныш вуй лиэш!

Пролетар вуй лиэш,

виктарэш тынгалэш,

мир вилныш

труйышы

ик сэмнэаш ушналтэш!

*) Хуру—шык, пушта лөгөр.

В. Симолкин.

Эй, йункор тангвлә.

Эй, йункор тангэмвлә,
Токо кушшы йалдашвлә,
Цэвэр пеләдыш гань
Пеләдәшәт цацышвлә.

Манманат пашанна
Кайынок вәт вашталтэш,
Пашанан сэмнэжы
Пеләдыш гань пеләдэш.

Тышманвлә ваштарэш
Пәродон кырэдална,

Ваштарэш шагалшым
Икуангы кычәнә.

Йажомат, хуамаат
Тышлән анжән ләктынә,
Йажогә, худагә
Шотышкы ма нәлбинә.

Пашәаш тымәннын
Виангы ма кушкына,
Кокшы вәц ин пашам
Бышташ ма пыт палшәнә.

Вас. Патр.

ОВДОТЬ

(Романын лаштык*).

Халашкы тымәннәш.

II.

Коперативышыкы Овдотым кра-
син палаш колтэныт. Коператив
солашты волостной совет улы. Ко-
ператив анцыкы Овдоть ашкэд ми-
шат кого сирымашан пумагам төрөк
ужын кодтыш.

— Йори мам сирымы, лыдын ан-
чышаш, буквавлаштымат мондыдә-
лам вәл,—манын Овдоть төрөк шанал-
тән колтыш.

*) Цилә роман хәләжок Москвашты „мо-
лодая гвардия“ издатыльсыгышты ләк-
тәш.

Пумага (дэжы) ашкэдэс мишэт,
буквагыц буквалям, шайагыц шайам
тэгэ лыдын миш.

УВЕРТАРЫМАШ.

„Тагачы маэт 8-шы көчын 1923
ми 12 цайшын, властной совет
пöртышты, бидырамыш погынымаш
лиэш. Бидырамышлаи бидырамыш тöр-
лымы, у сөмбөн бидырамыш гишан ала-
гыц толшы шайыштөш. Погынымашкы
труйышы бидырамышлаи цмлаи ужататыт.
Солалагыц айыраи колатымы дө-
лбэгаткымылаи обдэйтэальни тоамы-
ла.“

Властной совет.
Р. К. П. (6). йичэйкы.

— Властной советышты... алагыц тол-
шы, у бидырамыш гишан шайыштөш...
Миньят көдышталаи көпаш гын? Көшан
вэл?.. Ма вэл?.. Погынымашкы пырымыкөмөш
ваштылаи ак тын гэлэп вэл?.. Мәнмән
солалагыц иктэжы толтэлэйт вэл? — маньни
Овдоты шанаш тын гэлэп.

— Тырлай, кыраисиним нэддэлэ-
май, варажумаш лиэш, Овдоты маньни.
Коперативышты халык укэат, кы-
раисиним икэаэ висэн пуэвй.

Тамам бидырамыш, Овдоты öрын.
Погынымашкы пыраамы у бидырамыш
гишан кодышталаи шөвш бидырамыш.
Ньгынамат вэт, ньмагань погыны-
машкы Овдоты кызыт йактэ пырэн
анчыдэ.

Дэ токынаат миньаш вольнык йуктэш
кэн шокташ көлөн.

Ма лиэш, анэш, йори погынымаш-
кы кодышталаи пырэннок анчөм.
Тагынам эчэ тэгөн погынымашым
ужам, — маньни, лудын, лудынок Овдоты
властной советышкы көш.

Властной советышты, коператив
ваштарөшкө, корны гач вэл ванчы-
мыла.

Ти иöрт пөрви поньнылын. Овдоты
эчэ изинок ылы, атыжы дон Микольны
йармынкаш кузөнйт ылы. Тыннэм
төвөш ти кызытшты Советын балко-
нышты, поп бидырамыш дэ мол тама-
гань дэ руш төкөвлэ шынзэйт ылы.
Пидырамыш когонем косирайөн шынзэйт
ылы. Сидырамыш, нарынзы, йакшаргы,
кловоиын парсын льэмтэвлэ дэ пльэ-
тонвлэ выдгыжалатты ылы.

— Тыннэм цила пайан эдем тэтырлаи
ылыт, — маньни атыжы понөн ылы.

Овдоты Совет пöртышкы пырышат,
амаса дорцок бидырамыш тын гэлэп
йук шакташ тын гэлэп тэтырлаи

— Бидырамышлаи, пидырамышкы
труйышылаи, ньмагань шотэишты пиды-
рамыш... Кызыт бидырамышлаи пү-
эргидон ик тöрөк ылыт... Пуэргидон
ик тöрөк лиэш, правам ик тöрөк
бидырамыш токташ, ма бидырамышлаи
пүэргидылаи сага, гражданы вырсышты,
тылышты, капиталистывладон кыра-
дэлын ма правам войуёнө палынылаи...
Труйышылаи — бидырамышат, пуэргидон
кызыт ик тöрөк ылыт. Совет сандэ-
лыкыштыннэ ровочный класс видырамыш-
дон, хожа ылыт.

Кугижэ годшыла:

— Тыннэм бидырамыш ылат, ньмагань ат
палы, — иктэйт, маньни ак көртөн.

Пайан эдем тэтырлаи, кугижэ го-
дым бидырамышкы бидырамыш гын-
зэйт, тымөн көрөнйт. Труйышы биды-
рамышлаи вэл ньмагань праваш-
тат ылат.

Октябрь революци ты тошты, пиды-
рамышкы пидырамыш урдымашым важ-
гыцок тарвал шуэн. Труйышы биды-
рамышлаи пидырамыш, пүэргидылаи пиды-
рамыш праваштат...“

Шайышты йук цэриэл колатыш.

Шайышты бидырамышкы йори ма-
ганьны ылаш, тырлай анчалаш, — ма-
нын, амаса дорцок шалгымамышкы биды-
рамыш Овдоты погынымашкы кыдырамышкы ан-
чалы.

Залышты халык шан. Цила бидыра-
мыш вэл, Луды, шимы, ала, ошы
савыцувывлаи, мбжаран, йакшаргы,
шимы йжжаранвлэ кайын колтөвөш. Ан-
цылыныракок стьонаэш тыкылаалтыннэ-
тат кок бидырамыш шалгат. Молжы
цила шынзэйт. Шайыла стьона тэрвөннэ-
шты скамышавлашты вэл охыр вэрвлэ
улы.

Шалгэн-шалгэн Овдотын йалай-
жын шымын шынзэйт стьона тэр-
вөннэ скамышылаи вуйэт шыннэ. Крэсин
йандаржым олмангэ лывакы шыннэ.

Аныкыла стол докыла анчал ко-
тышат: стол вуйышты мытык упай,
йакшар савыцым йалыштөн шыннэ,
шарга пидырамыш, шарга кэм йала,
шимырак дидырамыш, йалаишкы бидыра-
мыш шалгат. Йакшар савыц ульыштын
шөвн-шөвн, шимыгань ошы сөддөй уп-
влэ кайкалаат.

Шукукы ыдырамайшыл, йаа шыч... Изиш йаит, йакшар ыжган ыдырамайш кат, нэзэрлэ, пашам быштэн кашты майш кыныл шагалыты — Шайыштмэт пиш йажо, колыштмэи ныт, да кызытат эчэ кулаквлэ доныма — Шайыштмэт пиш йажо, колыштмэи ровотныквлэштты шулы... Ровотнык-еямы вэлэ шөөш, вэскидвлэштты ыдыра- влэ дошты ыдырамайшвлэ укэ машанэ-момайшвлэ кыдэ бэлэт изиш шайышт пу- ды. Кугижэ годшылаок кулаквлэ, кэ-тэт ылагэцэ пиш йара шылажы, — ма- лэсэн мыштыдымы шукукы пашам быш- зогны йады.

— Ку мам йадэнэжы гынь, йадта вэлэ мыйн кэлэсэм, — манын йакшар савы- цан ыдырамайшөт шайажым тынгалы. — Вэс сандалыквлэштты бэймэ шым палындэ, мазары мыйн газет- влэгыцэ лыдынам, кыдывлэм йалвлэ- гыцэ, палышылэгыцэ колынам, тидым кэлэсэн кэрдэм.

— Тэвэ ма, ыдырамайшвлэ погынен- нэ. Бэймэйш гишан кытырэнэ, кыдэ торабимыл шайыштына. Ырвэзбий- влэм куштым гишан, тымэньмэ ги- шан, совет паша гишан да моывлэ гишанат шайышт кэрдынэ. Вэскид- влэштты тэнэ погынен ак кэртэп. Труйышывлэм цилэ сэмьнэ пызьртат. Та лоштыда шукужок йалашыраквлэ улы. Пэрви вара кугижэ годым, по- гынен кэрдынды? Укэ! Погынаш агыл- востной, урадыквлэм ужмыкжок лудыш ылы, нинэ солашкы толыт гыньбат, ныгынамат пурэш ак толэп. Нэзэр эдэмвлэньнэ нэдоимкы шө- тэш ышкалым лыктын кэат йаа икта- магань ыргэмьм... Вэс сандалык- влэштты кызытат тэнэок. Тылэу пасна труйышывлээн пиш когон кызыт эчэ- лэлы бэймэйш. Налшаш Гэрманым, ырысы лимкы ти сандалыкым сыйга- ныт. Сыйгышы сандалыквлэштты: Ан- лыи, Франци да моывлэат, ырысы гач мазар роскот лин цилэ Гэрманьы шүшкы шындынэйт. Ку вара ти окса- влэм түлэ машанэдэ? Пайам буржуй- влэ? Нинэ ак түлэп, цилэ тидывлэ труйышы халыквлэн шүшкы шынзыт. Цилэ труйышывлэ түлэшашлык ылыт.. Налшаш ыдырамайшвлэм: пүэргывлэ йасышты, нэлыштты бэлэт гыньбат, тру- йышы ыдырамайшвлэ пүэргывлэгыцат худан бэлэт. Пүэргывлэдон никэ тор пашэшок ыдырамайшвлээн чыды тү- лэйт. Йасы азыл, худа бэймэйш тру- йышы ыдырамайшвлэ лошты вэскид- влэштты ылэш...

— Ма мыйнымок анчэн шындынэ? Мадын мыйнэ гишанэм цилэ анзылаок попа? Ку мыйнэ ровотныкышты бэймэмжым кэлэсэн, — манын Овдоты шана.

— Ровотныквлэм кулаквлэ дорд ма- карагдышашлык ылына. Паша тарым ровотныквлээн прамой кулаквлэ пу- шашык ылыт. Договорвлэм бышты- мылэ... Батраквлэм ма тымдышаш- лык ылына...

— Труйышы ыдырамайшвлээн права пумы! Пүэргывлэгыцэ идэ кодт! Ты- мэндыл

— Советски сойузыштына, кукаркаат кугижаншым виктэрэш тымэньшаш- лык, — манын Лэньим тымда.

— Цилэ пашамок пүэргывлэ сага, ыдырамайшвлэат пыт кычат гынь, пү- эргывлэгыцэ ак кодтэп гынь, совет- ски сойузыштына йылэрэа социализ- мым стройэнэ!

— Социализмым быштэш кулаквлэ- дож кырэдытэ акан.

— Кулак да моль тышманвлэат йой ылыт. Нинэдон кырэдалаш, соци- альнизмым стройаш тымэньшаш кэлэш!

— Труйышы ыдырамайшвлэ, нэзэрвлэ, батрачкывлэ цилэм тымэндыл! — ма- нын йакшар савыцан ыдырамайш шайа- жым пытарыш.

— Доклад пйтэн гыньбат залышты арашынэ ыйсэн кемымат колаш ли- эш. Ыдырамайшвлэ йукумат ак лыкэп.

— Кыдыжы шэклэнат, кыдыжы пы- тарли вэлэ тэгэнь шайам колынытат, колыштым бышкэ турэш шажөн шын- айт.

мбнжок вэлэ мбнббм бш кэлэсб. Кы-
цэ палэн вэл? — манын Овдоть сэдок
шана.

Шанымашым стөл лошты шбнзб-
шб пүүргб шайышташ тбнблмбшб-
жбдон кбрбн шуш:

— Труйышы мары бдбрбмбшвлб,
пврб пиш когон пбцкбмбштб блб-
нбт. Сбдбндонок тбмбнбжбт шу-
кыжок кбрдблбт... Мб волыстбшнб тб-
нб лудкы вбрб когораквлбм лыдаш,
сирбш тбмбнбш лыкпунктвлбм пачын-
на. Пачынна гбнббт чбдб каштыт.
Малын вара ак каштбп? Шукыжок,
пврбшбблбк тбмбнбтб блбш либш,
— машанат. Тамагань кугуза толын пбц
кбмбш бблбмбшнбм сотбмдбрб маша-
нат. Тбнб шанымашвлб нымаланат
ак йарбп, бшкб бблбмбшнбм, бшкб вб-
лб тбрлбн кбрдбнб. Коммунист
парты цилб труйышывлбм тб-
мбнбш бжбш. Тбмбнбдб! Тбмбнбтб
нбгынамат, прамой бблбмбшбм, со-
циализмбм стройаш акли.

— Дб бчб тидбм солавлбштб бдб-
рбмбшвлб увбртбрбдб: алашты март
10-шы числагбц политкурб пачыл
тбш... Тбмбнбш сирбн, лыдын мыш-
тышвлб цилбн кбн кбрдбт... Ку тб-
мбнбш кбнбжб, пускай партйбчбкбш-
кб толбш, — манын шайажым пбтбрб-
шбт шбнзб.

Тидб паратйбчбкбн сбрбртбр
ылбш. Солаштыш нбзбр марывлб ти.
дбм пиш йаратат. Тидб гишбнок ма-
гань шон тупынбшлб шайавлбмб-
солаштыш манбш-манбш попышывлбт
гбц колаш либш...

* * *

Бдбрбмбш погынымаш рбмблгб-
мбкб ижб пбтбш. Овдоть лудбн луд-
ббнок шайавлбм погынымаш пбтбмбш-
кок колышт шбнзбш.

Вадбш Овдотьлан токыжы кбш
мардбж лбктбн шбнзб. Нырышты
нбмат ак кай. Мулбндб, пблгом, мар-
дбж, цилб лым вблб. Йбрвбш лым.
Уштб лым цбрббш тбкнбн колтаат
йылатымылаок чучбш. Ббцкбж мар-
дбжбт шукбш мбжбр вбшт йогалтбн
кбмблбк кбб. Шоэн-шоэн, поран
изибш цбрнблбл колтаат ныр мычкы
йож парсын вбт колаок йогалтбн кбб.
Костанланбн шбцшб мардбжбт ныр
покшалныш пубангб тбрвбн мбнн сбп-
нббт, сасла, урмыжбш, шишка. Тагыш-
ты котывлб саслат, пивлб урмы-

жыт, тамагань йамшы бдбм кыраулым
сасла, — машанат. Тбгбнб штурма, йож,
лым годым корны тбрвлбштб майак
укб лимбкб, сотыгбчбнок бдбм йаш-
ток йамын кбрдбш. Корныгбц ныр
покшакылаат кбш либш, йбл карбм
покшакат мбнн шыралташ мбндбр
агыл...

Мардбжбн, йожан, лыман уштб
гбнббт Овдоть тидбм нбмат ак ой-
хыры. Уштб лымвлб цбрббш тбкнбт
гбнббт, тбшбкок шылат. Овдоть кра-
син йамдарым цбрб кидбк кычбн,
нижгбргбмбт читб. Уштбжбт Овдоть-
лан тагышкы кбн пырбн. Уштбм, по-
раным, мардбжбм анбт? Кбрк кыцб
мардбж сасла, ббфблб, шишка гбнббт
Овдоть кбзббт тидбм нбмат ак кол.
Тидб гишбн нбмат ак шаны. Овдо-
тбнн вуйышты вбс ыш кбзббт вуйым
пыролаок пырола. Вбс кого штурма.
Тагачы погынымашты шайыштмаш-
влбм колыштмыжым кбзббт цилб вбс
пачаш ланзылбн-ланзылбн шана.
Тидбн анзылны кбзббт молнамшы
гбцбт бчб пыт вбс пачаш бблбмбшб-
жб бртб:

„Тбвбш шайыштшы бдбрбмбшбм
нблбшш. Тидб шайашты: мбнб бш-
кббт проста робочыйвлб логбцк лбк-
тбнбм, Азаныштыш кавашты бштб-
мб заводштыш роботнбдб ылам“
— маньы. Проста робочыйвлб логб-
цк тбвбш бдбмбшкб лбктбн, анббт
тожы коммунист блбш, — манын Ов-
доть шана.

„Алашкы тбмбнбш кбш вбр улы“,
— маным Овдоть бчб колыш. Ти ша-
нымаш Овдотбм пиш когонок тыр-
гыжтара. Вуйвимгбц, шанымашгбц
ти шанымаш изиббт ак карант. „Алаш
мбнббт тбмбнбш кбшбм гбнб
ма либш вбл? Тбмбнбш кбмбкбжб
мышташ либш вбл? Прамой рушлаат
ам мышты бшкблб. Эх! Бблбмбш!
Йбл бблбтбт, мбнббт бблбм. Караси
кблтбмбш дорц кынам айырлбм вбл?
Кынам ти тылсалым мбнббм панб-
жбш цбрнб вбл? Малан йбл дон тбр
бблбшт ак ли вбл?“ — манын Овдоть
сэдок шана.

Корны укб гбнббт порананышток
майаквлб тбрдон Овдоть солашкыжы
толын шо.

Солашты лыман годым, окнбвлбм
шукыжок бшбквлбдон питбрбн шбн-

дәт. Пайанрак эдәмвлән окнявләшты амаса улат, амасам чүчбн шбндәт. Циләнок солашты окнявлә әрән шбндбмб, солашты тыл сотывлә ак кайәпәт, солашты бйлбш эдәмжәт укә машанәт. Кышты-тиштб олым әшбк лоштыжы изи ыражвләгбцок вбцкбж тыл соты йалвлә кайыт. Кынам-тинәм әдәм йал йук шактымашәш, капквләм чүчмәшәш, пачмашәш пивлә оптыкалат. Поранан годым пивләәт шукок ак оитәп, йбләрәк пөртанзыл лбвәкб, ташкалтыш лбвәкб әл сарайышкы пырән кәәт. Мардәж вәлә сәдок сасла, сәдок шишка, сәдок урмыжәш. Мардәжлән йбврәш вола, тидб йбврәш хоза...

Пөртбшкб Овдоть пырән шагаләат, пөртбштб Караси вәтб вәлә. Караси дон Праско тагышкы кәнбт. Мбжәрбм мсоло Овдоть кыдашат, лымым пачкышат стәл докы качкаш шбнзб.

Караси вәтб йукымат ак лык. Шбдәшкән шбцмбжб вәлә пәлб. Молнамат шбдәшкәәт Караси вәтб цылан дон кудвичб окня доныш олмаңа докы кашташ тбнгәләш. Кбзбт гбнбәт цыланшкы иктә кым гәнә пырыш, ләктб. Овдотбм анчал, анчал шбндә. Остатка рәдб цылангбц ләкмб годым тырхән бш кәрт. Овдотбм ырсаш тбнгәлб:

— Пәшәшкб колтымыкы кү вара тинәрб каштәш.

— „Тбнгәләш виднб,“—манын Овдоть бшкә турәшбжб шаналталы дә, ышышкы курымышты пбтәрли алталым бш толын колтыш. Овдоть тәгәлә кәләсбш:

— Тагынамок толам ылы дә Копәрәтив пркәшбк погынымашты ыләшәт лапкам йблә бш пач. Кәчб шбцмб аныц вәлә лапкам пачы. Сәдбндонок тинәрб шуку блән колтышым,—манәш.

Тишәкән кәләсәш Караси вәтб нбмамаат йбнбм мон бш кәрдт. Кәләсәш дә ырсашыжат осовын ак ли, Овдотбм крәсинлән колтымы годым, Караси вәтб пыток вәләш шүдән колтән. „Нәлтә ит тол,“—манын.

Копәрәтивбштб шуку бйлбм гишән ырсаш Караси вәтб йбнбм мон бш кәрдтәт, вәсбвлә гишән ырсаш тбнгәлб. ырсәдәжб нбгыцәәт ак лиок. Кыцә йә ырсымыла агыл—

Овдоть вәрәш Караси вәтб тәгән порананышты, үштбштб ик намалтыш вбдлән каштын дә волюкым анчән. Пиш йасы вәт.

Караси вәтблән кбзбт 37 и. Марывлә лошты манмыла: „тидбн кбзбт вәр пидәштәлтмб вәрәмә“ Карасилән марлан толын гбнә 17 и шоәш. 19 иәш марлан толмыжы годым ылын.

Караси шонгы млояц бдбрбм нәлбн „таваржы гишән агыл, вургыжы гишән“ нәлбн. Караси вәтб бшкәжб пайан сәмйәгбц толын. Әтбәжбн ик бдбр дон ик эргб вәлә ылынәт, марлан пумы годым Кбтббринәм обижәйән колтыдә. (Караси вәтбн лбмжб Кбтббри ыләш). Пурлыкымат ситәлыкок пуән. Алнымат 67 тәнгәм нәлбн. (Тбнәмшб окса дон 67 тәнгә кого окса). Сүәнбмәт полныйок бштбктән. Нәләш нбллб тир толыныт. Әрәкәок кым вәдбрә пбтән. Бндәкш мыжыр тыгыр йалашым чиктән, луәтик тыгыр гытым пуән.

Кбтббри курымыштыжат нбмаганә нуждамат, нбмаганә ойхымат ужын анчыдә. Тбләц пасна пәшәжәт когоок нбгынамаат тбкнбдә. Нәлшәш йә тәлбмшб пәшәвләштбм. Шоәншоән вбдбм канда. Овдоть укә годым волюквләм анча. Качкаш бштә. Пум нбгынамаат рәән анчыдә, шәлбштәшәт попазыдә, со йәмдок. Карасин пу шәжәндон шбнзә. Ак өркәнб гбнә кыңцалам шбдбрә. Пәшәжб кәчбнә тәгәлә әртә. Пәл курымжым блән колтән гбнбәт сәндәлбкбм прамой ужтә. Изәрнәшкб, кышкыжмышкы, Козмодьәнйанск алашкы кашмыгбц пасна, нбгышкат каштә.

Курымжы тинәрб әртән гбнбәт тәлбм кблмбш Йылымат ужтә эчә.

Кәнбжбм гбнбәт курымжы худанок ак әртб. Мазарак шкалвләм шывшылаш вәрәштәш. Шарыквләм тбрәдәш тбкнә. Мол пәшәвләм цилә Караси дон ровотныкшок бштәт. Роколмам шбндәш, ыраш, самлаш, лыкташат Караси со ровотныквләм тәрлә. Тбрәдмб вәрәмәштб овәт йәктә Кбтббри нбгынамаат тбрәдәш ләктә. Нырышкы мияәт: „волюквләм колтышым, цбвбвләм роколма шәнгмәшгбц пбтбрбшбм, куашнашкы лбзбргәш вбдбм пштбшбм, сәдок вәрәмә әртбш,“—манын со попа. Вәдәш нбгынамаат йәллә кәчб шбцмәш—

кѣ тѣрѣт ак шалгы. Кѣчѣ пу вуйышты ыламы годымок: „кѣшѣш лѣшкѣ бѣштѣш кѣлѣш вѣт, дѣ молы кыдырмадыр пѣшѣвлѣят улы,“—манын лѣпкѣ кѣчѣнѣ со тѣрѣдмѣшгѣц кѣѣ. Тѣрлѣмѣ ровотныквлѣм Караси нѣгынама т рѣмѣлгѣмѣшкѣ тѣрѣдлѣшалгыкта.

Кѣчѣнѣ, ѣрнѣгѣц ѣрнѣшкѣ, тѣлѣзѣгѣц тѣлѣзѣшкѣ, игѣц ишкѣ тѣгѣ Кѣтѣбѣрин курымжы ѣртѣ. Марлан толмыжы годжѣн кок „кого“ пѣшѣм вѣлѣ бѣштѣн Пѣтѣрлиш „кого“ пѣшѣжѣ Праском бѣштѣн. Вѣс „пѣшѣжѣ“,—манѣш - манѣшѣм шайышташ тымѣнѣнѣ. Ма, кышты, кынам солашты лин, кѣ мам бѣштѣн, кѣ, кынам, кышты вырсѣдѣлѣн, шидѣлѣн Кѣтѣбѣри цилѣ пѣлѣ. Алавлѣштѣш, солавлѣштѣш, мол сѣндѣлѣквлѣштѣш ровочѣйвлѣн бѣлѣмѣшѣм, пролѣтарнатын хозавлѣштѣдон кѣрѣдѣлмѣшѣм, тидѣвлѣм Кѣтѣбѣри нѣмат ак пѣлѣ. Тидѣвлѣм колмыкжѣт тупынѣла вѣлѣ сѣрѣл шѣндѣ. Кѣзѣйт гѣнѣѣт солавлѣштѣи моло шайавлѣм колѣшѣт, ик шайѣм колѣш, лу шайѣжым бѣшкѣгѣц привѣѣн шѣндѣ. Лыдын, сирѣн ак мышты. Пиш кукур ылѣш. Кѣнѣж вѣрѣмѣн Карасилѣн тыгыр-ѣалашым чиктѣѣт, бѣшкѣ чимѣкѣжѣт кок ѣрнѣѣ каштѣш. Тѣл вѣрѣмѣм ик тыгыр-ѣалашдонок тѣлѣзѣи моло кандыштѣш. „Тѣлѣм кѣнѣж ганьы агыл, пѣжѣлтѣмѣлѣ агыл, тыгыр пишок ак шорѣн,“—манѣш. „Топлот тыгыр-ѣалашым мышмыкы тѣгѣнѣ, дѣ шавынѣ нѣлѣшѣт окса шуку пѣтѣ.“

Бѣшкѣжѣи пиш костѣн ылѣш. Тидѣи ваштарѣш иктѣт ѣукым лыкмыла агыл, пиш когон шудалаш тѣнѣлѣш. Кѣнѣж вѣрѣмѣн ѣмпичѣшкѣи моло ѣдѣм цѣвѣвлѣѣ толыт дѣ ти гишѣнок пашкудывлѣ вѣлѣкѣи шѣдѣшкѣ...

Кѣзѣйт тѣвѣш нѣлѣшѣш. Шѣдѣшкѣшѣжѣт вѣр укѣ ылнѣжѣи. Мам вара, Овдотѣ крѣсѣн нѣлѣш кѣнѣт вѣрѣмѣштѣи вольык ѣуктѣш толын шоктыдѣ. Пѣшѣжѣт кого агыл ылнѣжѣи, тѣнѣгѣ гѣнѣѣт Кѣтѣбѣри пиш когон шѣдѣшкѣн шѣнѣнѣнѣи.

— Тилошты сарѣйышкы анчалтѣлам ылѣт, страмыц... Вольык ѣал лѣвлѣнѣи шырвлѣѣ аран-аран кѣлмѣн шѣнѣнѣнѣтѣт, шѣнѣи-шѣнѣи ганьы аравлѣ лин шѣнѣнѣнѣт, вольыквлѣн ѣалыштымат шушырташ лѣш, —манын тѣнѣлѣнѣи.

Овдотѣ топлоток вольыквлѣѣ лѣшнѣи сѣрнѣ гѣнѣѣт, шѣнѣвлѣѣ укѣ ылнѣтѣт ужтѣ. Кѣлмѣш шырвлѣѣ улы гѣнѣ сарѣй лыкышкыла, ѣрдѣжкѣлѣѣ со чымалѣш. Ала ышкѣл доны нѣмаганѣ кѣлмѣш шырѣт укѣѣт, Овдотѣ тырхѣн бѣш кѣрт:

— Такѣшѣжѣи ам шайышт ылнѣжѣи, кышты вара кѣлмѣи ара шырвлѣѣжѣи. Тагачышток ашкѣѣш ак лѣдѣ кѣлмѣн шѣнѣнѣнѣт кыцѣ?—манын Овдотѣ попалтыш.

— Намыстымы?! Пѣшѣвлѣм ѣпрамой ѣда бѣштѣт, ѣчѣ коговлѣм вѣлѣ пуѣдѣ виднѣи, —манын Караси вѣтѣи тѣнѣлѣнѣи.

— Ти пѣшѣвлѣм вѣлѣ агыл молы пѣшѣвлѣштѣт пѣлѣк-турѣк вѣлѣ бѣштѣт. Пѣшѣм бѣчѣи ли, —манын вѣлѣ бѣштѣш цѣѣдѣ. Качкаш лѣжѣи, молым нѣмат ѣда ѣйхыры, логѣрдѣ вѣлѣ улы. Кѣ орландарышы вара вольык ѣал лѣвлѣнѣи шырвлѣмѣт ак нѣл, —манын вырса.

Цилѣ пѣшѣвлѣм ѣнѣн вашт бѣштѣмѣшѣш, Овдотѣлаѣн шумѣш пиш когон ѣасын чучын колтыш. Мѣшкѣбѣр тѣмтѣок шѣм кѣргѣгѣц логѣрѣшкѣи тамаганѣ вѣбѣр маклака кузаш тѣнѣлѣнѣи, шѣлѣшѣт ѣасы, логѣр кѣргѣм мѣдѣ вѣлѣ.

Караси вѣтѣи сѣдок вырса:

— Кѣрѣк кышкы колтымыкат вѣрѣмѣштѣи толын ат кѣрдт. Толмыкы гѣнѣѣт нѣшѣ бѣштѣшѣш годым, вѣрѣмѣм охыр, такѣш ѣртѣрѣш цѣѣт. Ма такѣш тѣнѣнѣм пукшѣн урдѣт кыцѣ? Ма худѣн бѣлѣт? Кѣчѣн кашмы ганьы?—манын Караси вѣтѣи вырса.

Овдотѣ Караси доны бѣлѣмѣшѣи мѣшѣндѣрѣѣ. Бѣшкѣ турѣшѣжѣи:

— „Кѣцѣзѣи кѣчѣн каштын кѣнѣлтѣн кѣрдѣш, иктѣт тидѣм ак вырсѣн, иктѣт ак сѣслѣп, —манын шѣна.

— Ик тѣлѣзѣи годшѣн ѣѣ, мѣнѣ ам ѣшѣндѣрѣи гѣнѣ колѣи тыгырымаш мышкаш ак ли, тѣлѣндѣ со шѣдѣмѣи кѣлѣш. Пѣшѣм нѣгынама т бѣштѣи ѣда шѣны, мѣшкѣбѣр тѣмжѣи дѣ амѣлѣш вѣлѣ шѣнѣн бѣлѣт, —манын шѣгѣлѣѣок Караси вѣтѣи Овдотѣын шѣмѣм капаѣѣ.

Вырсымым, Овдотѣ ѣчѣ шуку колѣшты.

— Ма тѣнѣнѣм мѣ такѣш бѣлѣш, сыкыр качкаш анчѣн куштѣннѣ гѣцѣ. Пѣшѣвлѣгѣц шѣлѣн кашташ тѣнѣнѣм тымдѣннѣ, —манын вырса.

Тэгэ вырсымашвлэ Овдотыым пыт тэрвэтэн колтэвй. Йыдэт, кэчэт прамой амалыдымаш, нэлэ пашавлэм, тагачшы шайыштмашвлэм айындэрэн мишат, цилэ шьбды, цилэ шанымашвлэ вьлкы лэктэвй:

— Тэгэ вырсаш ма мьньбим тьнь бьштэнэт, качкам гьинь ма ровотайыде ылэм кыцэ? Пашавлэм ам бьшты? — манын Овдоть хором пуш.

— Э-э-э! Тымдымаш тьлэт ньима шотат агыл видны, хором вэлэ пуа ыжат! Тэвэш анчэн куштымашэш сьбрым нэлэин шьндэнэт! ой-о-ой! Намшаш, пуры агыл, шудьбнбшкок кышкыж ат шьц...

Совэтышты колмы шайам Овдоть айырдарьшат:

— Ит саслэн шалгы, шуку йылатэн-дэ йок, — манын пуш.

Ти шайам кэлэсэн колтышат ышкэжэт цилэ лудын колтыш. Кьзьйт йактэ ньыгынаमत хором пуэн анчыде.

— Кыцэлэ?! Кыцэ маньыц?! Намысэт улы вара?! Хэртьбимэ, тигьит шьбргь, кьен кашшы, анчэн куштымашэш хором вэлэ пуа ыжат! Тэвэш! Анчэн куштымы, пукшымы тэрэш, йара, — манын изирак йукуын Овдотыым вырса, тьшэкок цылан амаса дорц ашкэг толы да Овдоть анцылан шагалыат:

— Намозы! Цэра калыа! Сэндэлык страмайышы, ку вара тьньбим тэгэ тымдэн?! Ку тымдэн! Анчымы, куштымы тэрэш тьнь таум бьштэт видны, — манын саслаш тьнэлы. Бшкэжэ рэк гань йактаргэн шьнзын, таза шьбргь мынвлэштэжы, лэпкэштэжы паткалтышы, паткалтышы пуж вьйт вэлэ лэктын шьнзын.

Ти вырсымашвлэм пыток Овдоть ышышкыжы нэлэят, Караси дорц пыток карагаш рэшбш. Караси вэтын вырсымгым тырхэн бш кэрт, ышыштыжы ма улы, бшкэжэ мам шана, тэрэк кэлэсэн пуш:

— Та вьр лудывлэ ылыда! Кэрэк кынары пашам бьштэмэжэт тэлэндэ йараш ак ли. Паша бьштэм тэрэш мам вара мьлэм бьштэн пуэндэ! Мам мьнь, утым качынам. Бшкэ эчэ пашакэт лэктэлэт да мьньбим вырсэт, — манын кэлэсэн пуш.

Тидьм кэлэсэн пумыкыжы ышгьц, — тамагань нэлэ намалтыш кэдэрэлт вацмылаок чучы. Овдотыын онжат куштылгынок шудэлтэн колтыш.

Овдотыгьц Караси вэты ньыгына- мат тэгэнь шайам колтэят, ти шайам колыштмы годым тьланэн кэн. Овдотыгьц тидьм ньыгынаमत вычыде. Тэгэнь шайам колаш шаньде. Молнам Овдотыым вырсаш тьнэлымкы йукумат ак лык ылы, йужнам бшкэ турэшыжы мэгырэш вэлэ тьнгэлэш.

— Ой-о-ой! Кыцэ эчэ мышта! Пуры агылы-ыш. Тэвэш тэнэш годшывлэ таум бьштэт, Караси вэтэт попа. Бшкэжэ шьбдэшкэн шьнзын да цьбьра вэлэ.

Тьшэк Овдоть кьнэлылэ да мьжэрым чишат, тьгьб лэктын кэш...

Караси дорц ровотныкышты бьлэмашгьц курымэш карагы.

САРНАЛТМАШТЫ

У лым паштэк ушты. Тыр. Ньрышты нымат корны укэ. Ашкэдмь годым, шьлымашэш нэргьц, ышмаражгьц пар ганьы шьлыш лэктэш. Ирок, вэтывлэ камакавлэм олтэн шьндэнбьтэт луды, шим шькшвлэ пиш тэр пьлышкыла кузат. Пьлком пиш ирэ, ик пьл тырапаат укэ. Иьрвэш пьлгом йьр симсы кловои савьцдон лэвэдэлт шьнзын. Ныр вьлны, карэмвлэштэ йьрвэш ош лым простынь кьа. Тагачы рьшэрьняаш ирокок каштыш йктэт укэ. Сэдьндон корнымат эчэ вик такыртэдылыт. Шьндьбьшкыла мамагань ик тьрэшкы вэлэ кэн. Кожэрлэ солагьц лэкмь годым ныр капка доны лым кьртэштэ имньжым когон ньштэйтэн. Пуалтэмьм когон шьндэнэт йьлэок кэн кэрдтэ. Сотэмьм вэлэ йанду сола амбичы турэок тьр кишэдон, кэчэт лэктын шоктыде, шьндьбьр солашкыла ик бьдьрэмаш ашкэдэш. Лыман гьнэят, корны улэ гьнэят пыт талаша... Тидь Овдоть алашкы кэа. Тымэньш. Пичэн сола турэшкьрэк Овдоть шоат, кэчэ лэктэш, кузаш тьнгэлы. Ороды кырык нэр шайыцын пьлкомышкы симсы кловои парсын савьцшыкы кэчы йакшар йалвлэштэм колыш. Симсы-кльвои пьлгомэт йакшарэгаш тьнгэлы. Кэчы вара бшкэ йакшар когон шэр ганьы кузаш тьнгэлы. Изьш лэят кырык наркэ шайыц кэчы цьлэгэ лэктын шо, йалвлэштэ дон лымвлэм сотэмдэрэн шьндэн. Лым лоштыжы тьжэмьн, мьлюнын цилэ сэ

мбнъ тьылгыжалтшы пёрдбквләм кэчй йал мо. Кэчй йалэш лым пёрдбквләштй сусу лин алмазла, жэмчугла йбйрәт. Тьолгыжалтыт. Ваштылыт. Лым вёлкбй кэчй ваштарэш аңчал колтэтәт, ваштарэшеш пиш сусувлә, сәк вәсәләвлә, утла йажо лым пёрдбквлә йбйрәт. Уштй, корны укә гбнһәт, ойхы, йасы улы гбнһәт, ти лым пёрдбквләм аңчән, пиш когон тьолгыжалтмыштмыдон кэчй йававлә дон мадмыштыдон әдәмбим сусуәмдәрәт. Силам, пәшәлән бнһәнһәмәшбим пыртат. Нинһым аңчән: „Магәнһ йажо бльбмәш, природы кыцә әдәмбим аздәрән мышта“—манын шанһымыла...

Шбндйрйәльбштй пивлә оптикалат. Аптән мырым йуквлә шактат. Тамаганһ вәтй дбвбвләштйм пукшаш сбгбрә:

—Ци-ци! кбдй... кбдй... кбдй, кбдй-бй-бй! ци-ци-ци-ци-и-и! манын сасла.

Мары имнһивләм йуктәш лыктынат, имнһивләштй токышты ак пырән виднй:

—Нд-о-о! ндоо!... ндо! Эй-эй! Кү вара тйштй? Имнһивләм тишкбйлә әрәлтән колтай, — манын саслымы йук мбндбйркбй шакта.

Важнһәнбйргбйбнлә сасна игбй пиш когон сасла.

—Ньои-ик! ньои-ик! ньоооо—ии-к!

Тә капка лбвәлән, тә сарайәш тагышак пижбн шбнзбн. Кәдәрбшәт укә виднй.

Ирок, тырыштәт тамаганһ йуквләмәт колаш лиәш. Пиш мбндбйркбй шакта.

Сола ирок амалән кбнвбйлбн. Бльбмәш тәрвәнә. Труйышывлән циләнок пәшә улы. Вбдбм кандымыла. Камакым олтымыла. Качкаш бштбймблә. Вольыквләм аңчымыла. Шошым вәкбллә нәзәрвлән вольык кормат пбтә. Вольык кормы кбчәләшәт кәмблә.

Шуку йиш хрәсәнһивлән, шуку сәмбнһ бльбмәш кәй. Пайанраквләштйн нужда, ойхы укәәт, әрнһә мычкы нәзәрвләм алталым сулыкыштым простыкташ поп докы йбйләрәк талашат. Цәркбгбйц ләкмбкбйштй ик араш лин кыцә алталаш лиәш шанат...

Бльбмәш пиш когон шуку шбрән. Цилә шбрвләм пәләш, шуку тымәнһәш кәләш. Шуку пәльбмблә.

Овдоть пыт алашкы талаша. Пыт ашкәдәш. Шбндбйр поп соламант әртән кәш. Кырык лбвәл дон корны куда агыл. Кого корны вләш. Тиштй со каштшы улы. Овдоть пиш сусу. Кәпшәт пиш куштыгылаа чүчәш. Рәшоткабйц лыктын колтым кәк ганһ кбзбйт Овдоть вольашты. Бшләнжбй бшкә хоза. Сусу пардон ышышкыжы ик мыры пырән колтышат вбл-кок ашкәдмәштйжбй ик мырым мыралтыш:

Йәльбн әтәә сага

Бльбмәшкбй

Йылыш тылышкы

Пырышаш ылыы

Ик гәнә вәлә

Шокшын чүчәш ылыы.

Йәльбн бзә, йәнгә сага

Бльбмәшкбй

Кого вбдбйшкбй

Пырышаш ылыы

Ик гәнә вәлә

Кажы лывшаләш ылыы.

Йәльбн әкә, кырыска сага

Бльбмәшкбй

Кого шбйргбйшкбй

Пырышаш ылыы

Ик гәнә вәлә

Пбйцкәтән чүчәш ылыы.

Йәльбн шольә, шыжар сага

Бльбмәшкбй

Ныр покшак

Ләкшәш ылыы

Ик гәнә вәлә

Мардәж лывшаләш ылыы.

Ти мырым Овдоть мыралтышат:

—Аңцыкыла тидбй ас ли, манын шайышт колуыш. Аңцыкыла, мбнһбн вәс бльбмәш лиәш. Ти мырымәм шайылан кодын.

Ашкәдмбйжбй сәмбнһ Овдоть пиш сусу вәлә вләш. Кәк ылгәцбй чонәштән кәнәжәт сәндәлбк вбнбнш әдәмвләлән циләлән сусужым аңчыктынәжбй. Караси дорц вартны ләкмбйжбй, ровотнһыкбйц карагмыжым циләлән кәләсбнәжбй. Сусу вләш гбнһәт ышыштыжы, ик ыш вәлә: „тымәнһәш, у бльбмәшбйшкбй ванчаш, курымәш ровотнһыкбйц карагаш, йәл дон тбрбк лиәш.“

Караси донһш бльбмәшбй Овдоть әшбндәрәәт, монһыр мычкы кыткывлә кыдалышташ тбнһәлбт. Уштй гбнһәт бшкәәт козыргә вәлә пүжәлтәш.

Магань білімәш анзыкыла лиэш? Мам ала анчыкта? Мам эчэ анзыкыла ужмыла? Тидымәт ашкәдмәштәйжә Овдоть шаналталәш.

Нәзәр, солаштыш йасын білімәш-гәйц пәрви куғижә годым Овдоть ганьывлә алашкы бідәрикшәйвәйвә шу-кы шәйбәйәт.

Ма нинәй алашты вычән?

Пайарны, купәцвә доко әзә ан-чаш йажорак цәрән, кәпәйвәштәй попәзәнәйт. Алашты фабрик, завод-влә улы гәйнь пүәргәйвәләгәйцәй пәл әк-дон кыдыжы пәшә бәштәш пүрәнәйт. Солагәйц карангы бідәрикшәйвәйвә, нужда, йасы, ойхыгәйц шәйлшәйвә, алавләштәт шукыжок пәшәм мон кәр-тәлыт. Нәйным алаштат тә йасок, тә ойхок, тә нуждаок вычән, шукы-жы мбңәш солашкы толынытат пай-авлә доны ровотнәыквләштәй бәлән курымыштым әртәрәнәйт. Кыдывләш-тәй алаәшок кодын кәпәйштәйм выжа-лән, цәрләнән вуйым пукшәнәйт. Пра-мой бәләдәок коләнәйт... Тидәй пәрви куғижә годым ылын.

Совет ала кәзәйт тәгәнәй агыл... Овдоть алашкы кок гәнә вәлә тиш-кәвә толын. Йк гәнә Караси сага лу выжалаш толын. Вәс гәвә кәгәйжәйм Праско дон коктын мыным выжалаш кандәнәйт ылы.

Пазар гәйц пасна нәймамат акат пәләй.

—Кү гәйц вара йадмыла?

—Тымәнәймәй вәржәй кышты?

Овдоть өрәйн.

Йадашат пәйтәрли шәкләнән шәйн-зәйн. Рушлаат пыток ак мышты. Ру-швәштәй тә марла мыштат, тә ак мы-штәп пәләш ак ли.

Ала мычкы Овдәтә кашты, кашты, мәйшкәйрәт шужа. Вәрәмәят кәчәйвәл әртә вәлә. Оксаат улә. Кышкы вара

кән пырымыла. Цилә вәрцок Ов-доть шаналтышат:

—Шәкләнән ак йары, йадышташ кә-ләш, шаналтыш. Дә тәйшәкок вәшта-рәш толшы рушгәйц:

—Кышты вара тымәнәйш пүртат? Тидәйжәй:

—Не знаю, только, что приехал,— бәштәләләй. Вара марйагәйц йады. Ти-дәт ак пәләй. Пәртбәйшкок йадаш пы-раш Овдоть со эчә шәкләнәй. Мам ва-ра бәштәйшәш? Кышкы кән пырымы-ла? Вуйым Овдоть сәкәлтәнәйт, йыл тәйрбәштәйм чәй йәумәй вәр докыла кәэ ылы. Бәшкәжәй сылык ыләш. Анча: шарга нинжәкәйн, йакшар савыцан, портфәльдән марйә кәй.

—Тидәй тәгәчшәй Марйаш, кыты-рышәт. Йадшаш йори,—манын сусу-лин Овдотын ышышкы ти шаны-маш валгыцәйшлаок пүрән колтыш.

Марйә докыла Овдоть ольицә кә-чок кыргыжаш тәйгәләй. Марйә чәйнә ашкәдәшәт, Овдоть солаштышлаок: —Шахалай! Шагалай! Вычалай,—ма-нын, сәйгәрән марйә пәштәк кыргы-жы.

Каштшывлә, ольицәштәйш халык анчат вәлә.

Марйам поктән шоат:

—Тәгәчәй тәйнә советәйшкәй шәй-ышташ миәнәт ылы?—йадәш.

Марйажы тәйшәк:

—Тәгәчәй мәйнә нәйгышкат каштә-лам. Марйә марлаок попа:

—Ма тәләтшәй кәләш?

—Мәйнә тымәнәйш толынам дә пы-раш йонәйм ам мо.

—Мәйнә сагаәм йлок. Канткомыш-ты цилә бәштән пүат.

Марйә пәштәк Овдоть сусун кант-комыш ашкәдәй...

Тәләц вара Овдоть совпартшко-лышты тымәнәйш тәйгәләй...

Н. Ильи́ков.

Йоласал санатори.

(Тьотгә цудәйә)

—Бәләймә сәмәйнәжәй
Тамагат ужмыла,
Курымок уштымым
Кәзәйт вәт анчылла.

Тишты вәт, имәштәй
Прәнәйвлә киәвәй,
Кәзәйтшәй анчәмә,—
Томавлә лиәвәй.

Кыцәлә, тәгәлә
Пиш йәлә бәштәвәй?
Оксажым, молжымат
Кышты вәл мөзвәй?—
Тотгәжы Пәтгу гәйц
Тәгәлә йадышты,
Пәтәжы тәдәйлән
Тәвә мам шәйышты:

— „Большэвиклэ сёнбидым,
 Их кйрөпйцдт укэ,
 Пашам пыт кычымык
 Нэлыжэт вэт укэ.
 Тидывлэм аралаш
 Мэ бшкэ пашэннэ.
 Угйц йблэ стройаш
 Зайомым сылэннэ.
 Зайом оксанадон
 Шуку мэ пашэннэ,
 Союзна ййрым-ййр
 Заводвлэм бштэннэ.—
 Пэтука тэгэлэ
 Тьотьалан шайыштэщ,
 Тьотьажы эчэят
 Тидынгыц йадыштэщ:
 —Малын йя, ыныка,
 Ниньжы көрэлвлэ?
 Анчэмй, өрэт йя—
 Шйргыштй томавлэ..
 Пэрвижй тиштэкөн
 Ма ылын Пэтука?
 Тынэ эчэ ат пэлэ,
 Изи ылат ыныка.
 Ти төрэм вэрйштй
 Ышкавлэм кйтйшнэ,
 Йид йбдэ имньивлэм
 Вйрэн мыч пукшышна.
 Стройкавлэ гишанжй
 Шанашат ак ли ылы,
 Кым ирэк пэрвижэт
 Пэлккшэт укэ ылы.
 Кзыйтшй Машинэ
 Шйргыштй мугйрэ,
 Кьдэжвлэ йбдэок
 Ламыжы йылаалта.
 Эчэ вэт сотыжы,
 Маханы цартака,
 Сөдрйштйш имёмат
 Сынзйлан анчыкта.

Бидэ тинь ыныка
 Мылэнэм көлөсй:
 Малын йя тишэкөн
 Ниньжым бштэвй?
 — Ти томан палышкшым,
 Санаторни пурыжым
 Тэллэнэт мытыкын
 Шайышташ вэрэштэш.
 Тьотья, вэт пэрвижй
 Йасын тэ Ылэндэ,
 Шукуйжок шулыкдэ
 Курымда мөрдэндэ.
 Совет властэ лимбкы
 Ылэмаш вашталты,
 Шулык вэрц крэдэлмаш,
 Йырвйшок шарлэлты.
 Тэвэ йя анцылнэт
 Томавлэ шынцэлтэт,
 Миньашкэн вьддоны
 Йасывлэм төрлэтэт.
 Пэрвижй, ти вьдшй
 Иыгы мыч йогалтэ,
 Кьртньян силажым
 Тангыжыш нэгэйэн.
 Бидэжй ти вьдшм
 Пашашкы кыцкымэ,
 Сэдьндон тишэкөн
 Томавлэм бштымбэ...
 Пэрвижй пайанвлэ
 Тэгэлэ йлэнйт,
 Кого мбшкьрйштйм
 Айарэш калёнйт.
 Бидэ мэ, труйышвлэ,
 Труйышвлэ хоза ылна.
 Йасм тангвлэнйжым
 Тиштэкөн төрлэнэ.
 Кахыртышан цэрём
 Санатори төрлэ,
 Социализм вэрц крэдэлш
 Шулыкым пэргэ.

Тьотьос Пэт.

Ногмляй кого корны вьлнй

10-шм ййудын 2 цашым йм-
 дым Горький—Казань ло тракт
 мычык Кырык Мары район вашт
 авто-машинывлэм ик колонныжы
 эртыш. Колоннышты 11 машинэ
 ылы. Ти машинэвлэ тэгөн маршрут-
 дон кэйт: Москва—Кара
 Кум—Москва.

Автопробэгым вэш лийш Кы-
 рык Мары район организаци-
 влэ керэлын йамдылтыкыт:
 трактым төрлэнйт, йори номы-

ран кавэтйм лыктыныт, корны
 вьлэн аркывлэм бштэнйт, лозунг-
 влэм, плакатвлэм сакөн шьндэ-
 нйт. Автоколонным вйц лийш
 Микрэк солашкы Обисполком-
 гыц, Райком ВКП(б) гыц, Рай-
 гыц, Райком ВЛКСМ-гыц, Рай-
 совпроф-гыц да районныштын
 молы организациывлэгыц йори
 колтым эдемвай оркэстрон икэ-
 нйт.

Колхозныквлэйт, бшкэ турени

труймшы хресиньвләйт пиш шу-
-он дикым погынынът. Циләйкы Мик-
-ваидо фак солашкы 9 шы ийульыи ка-
-ныо в даш автопробэгым в ваш аныш
мыады 1000 әдәмнәрәк халык погы-
-он вийәт. **ТИНЕМ — ДИСТАРИН НЕБОРТО**

ТИНЕМ ВЕВУ: (Газет 184)

Тагачат шокшы анш тама. Тәгәч-
-шы ганьок ирокок кәчәт брәктә!

Когилән кого корны вьлакы изижы,
когожы, шоньжы, брвезийкы солала-
-гыц погынат. Автомобиль колоний
әртимыи анчаш тәгә шуком погынат.

Сыкыр оптән моло толыннт, прәнйә
-ара вьлакы, корны тьрәш, коги бим-
-ләш моло погынен шагалынт, шьн-
-зәт, лоштышты попат, шайыштыт.

Тәвә кого корим ор вьлайы ош па-
-дашан тьотыа тамавлаьм аныт чотә
-шайыштәш — пандашым вәлә цәтә-
-райтәш.

Мам пона вәлә кәшәш, йори ко-
-лышташаш. Тиды пәрвиш әдәм, ти
-корны мыч каштшывлаьм моло шуку
-ужын, пәрви машымат йажон пәлә, —
-шайын шаналтышымат ашкәд мишым,
-шагаалым.

Пәрвиат корны вьлакы тәгә по-
-тыны кузәнә ылыы. Пәрви әдәмвлә-
-жы вәлә тәгәвә вәсәлвлә агьләп
-ылыы. Ку сыкырым, пайым, мыным,
-цывым, тыгыр йалашым моло намал
-кандат ылыы...

Ма, тынәмжы икараш шолтәи
-кәчкыт ылыы ма? Тыгыр — йалашыжы
-жон цөкәйт ылыы кыцә? Малаи кан-
-дат ылыы? — тәгу тьотыагыц йады.

Тьотыа тышак: — тә шайа лош идә
-ныры! — маньат, әчә шайышташ ты-
-гәләбә: — цөклямим мыйв пиш ам йа-
-урати ылыы, ияйкәйт каштәлам... Сы-
-кырым дә молы качкышым, әчә вәс
-костәнәцвләм кулаьн кандат ылыы ма-
-шанәдә? Цәплән нәгәмы әдәмвләлән...
-әдәмвләжым цәплән нәгәш пи-
-чәкы ылыынт кыцә?.. тьотыагыц ик ыр-
-вләзәй йадәш.

— Ә-ә, пәрвиш ылымашым кызыт-
-дышайдон ытәт төрәштә. Пәрви ти кор-
-ныдон әривәш кок-кым дуцам нәгәят
-шылыы — кутижәи закон дә ваштарәш
-ткәшйвләм, политыкы пәшәшты рәволю-
-уци вөрү шалгышывләм нәгәшәт. Шу-
-вәдә әдәмим моло нәгәшәт, анзыц оро-
-ношылә, брдыжышты оролывлә, шайы-
-шәцат тәтәвок анчәи кәят. **ТИНЕМ ВЕВУ**
-он **Цыгыр — цошорл. Цыныр — цоньр.**

цогыргә цәп йук шакта. Луды, ала
-шыргәмәнвлә, цәрә вуйа, кыцә шон-
-нәл могыргыц моло тьрәдмы вуйан-
-влә, әртәт, ашаклат... Цәпәт йалым
-кыбгәш шьндә. Тәгә Москвагыц әчә
-пацыйат аныт тамазар тьжәм ушты-
-шаш вәрышкы кьтө вәрәш шив, пок-
-тән нәгәят ылыы. Кәнгәж кәчәи кәрт-
-кыкы цәп йрәи шьнвәш, йылата,
-кыбгәш вәрәш пырак шьнвәш... әдәм
-цуца әртимыкы корны пыракышты
-вьр кишә кодәш...

Погыныш рәстанвлә халыкым ужы-
-тат сусу ләт ылыы.

Халыкныиым бижәләйя, подаркавләм
-кышкәт, кидыш кычыктат.

Кымыла ләкмыдон кыдыжы мәгә-
-рәл колтат моло ылыы. Рәстанвлә са-
-ла лишкырак пьшьргәл ашкәд кәжы
-годым оролывлә халык вьлакы саслат:

— Куда лезете черемисы, поганье?

маньт ылыы, рәстанвләжымәт кого-
-ракыи шьрдәлтән покташ тынәлбит.

Тәгә бьштәймәшәи мә когон орла-
-нәя ылыы.

Мам бьштәт, нымам бьштәш! Мары
-труйшышхалыкышымат вәт тәгә поктым-
-лаок поктавәи. Курым мычкы шуку-
-ужааты — понашат укә.

Ти корны мычкок архәрәвлә моло
-каштәвәи. Анзыц мыктәшкывлә нагә йа-
-кадон корным итьрәйән кәят, худа
-лмныиым, худа вьргәмәнвләм корны-
-гьцәт поктән карандат ылыы.

Кызыт Данылов тәи, тьвәш цәрә
-вуйам кого әдәм, йори солалаишкы йа-
-род ужәш колта, йори анчаш тольш
-ты маньи увәртәйкәт.

Кәрәк мам поышаш гыиәт, кызыт
-шәи вьлакымәш йажок ыләш. Шоньт вуй
-сәмдонокы мьнәят тьрәнән тольш
-Пәтыләтка, пәтыләтка маньи со по-
-нат доко, кого заводнләм моло бь-
-тәнә маньт, автомобильвләм мо-
-вәскәдгыц кандаш цәрәнә — бьшк
-рок бьштәнә маньт доко. Мьнәят т
-сәвәш бьшкә бьштәимы машинәвләм
-а очалаи толым... маньи тьотыа пона
-пырахыш, корны мыч анчалыы.

Шайа лошты шьнәят цаклы кәчәт
-ла вәлә, вәды ләш. Кьтөат пыры
-Шукәрдәи ти корныдон поктым әдә-
-тәвләм шаналтышым, кызыт олбәи т
-нәшкыкьтөм анчалым — укә, әдәм
-бпәрви волюкы вәрәшәт шотләдә
-маньи шаналтышым.

Народ сошалага со вяча Ва
-мәләшшым ит нывәш нөсәш кыжәләш
18

ли, йыдат ли—со вычат. Йакшар плаквлӓ лывыгэ мадыт, чагэштэн кэм бӓлӓок вӓш лиӓш кэнэштӓи тама, тӓи вӓкӓйлӓ лывшалтыт.

Йыд ли, тылвлӓм олтэн шӓндӓвӓи, лишбӓвлӓжӓи токышты качкындалаш моло кӓвӓи. Молывлӓжӓи тӓишток аран-аран шӓивӓйт. Йыд ӓртӓ сотӓмӓлтӓш тӓнгӓльбӓи. Иктӓнӓт омаат ак шо. Лоштышты попат, кытырат: кыцӓ шудым бӓштӓнӓйт, кыцӓ тӓирӓдӓш йӓмдӓйлӓлтӓйт, молы пӓшӓ гишӓнӓт, колхӓзышты гишӓн моло попат. Кӓчӓи лӓлтӓш мӓндӓбр агыл гӓнвӓят, кузымыжы го-дым кӓчӓи пишок цӓвӓрӓйн куза гӓнвӓят, кӓчӓи кузым вӓкӓйлӓ акат анчалӓп. Цилӓн корны мыч, кӓшкӓйлӓ автомобильвлӓн толшашлык вӓкӓйлӓ анчал шӓндӓнӓйт. Тылнаат йылӓн пӓйтӓ.— Бӓндӓжӓи толыток вӓкӓт,—манын кӓйнӓыл шагалымаат, корны мыч анчалыым. Анчӓм—ма вӓл тӓишты? Мӓнмӓн волюк кӓйтӓ агыл вӓл?

— Автомобильвлӓ толыт! Авто-мобильвлӓ толыт!—йуквлӓ шакташ тӓнгӓльвӓвӓи. Халык руж погынӓн шагалы. Лачок толыт. Корны йажоат, когон йажон толыт, кӓкӓлӓок лишӓмӓйт... Иктӓйт, коктыт, кымыт... ӓчӓ... ӓчӓ... Выж, выж, выж—воздух йождарӓн лутатик машинӓи толын шагалы. Кого ма шинӓвлӓ, увлӓ, когон вӓсӓлӓвлӓ. Толшы ӓдӓмвлӓжӓат нымат йагнылымла ак чучӓп. Автомобильвлӓгӓиц лӓктӓвӓт:—йӓйлӓ толын шӓнӓ кӓрд, Шур гач 4 цӓш ванчышна,—маныт.

Изи бӓрвӓзӓвлӓ моло машинӓвлӓ докок миӓн шагалыныт, анчат, машинӓм кычылтыт. Шарга пинчӓкӓн ӓдӓм анчышывлӓлӓн анчыктылӓш, по-па, акаг ӓркӓнӓи. Лӓшӓнгӓи тьотья шамакым колыштшывлӓэт:—пӓрви архӓрӓ кӓмбӓи го-дым корнышат кӓӓш ак ли ылы, иктӓ 10 вочык корны ӓрдӓбӓжӓш шагалмыла ылы. Кӓйзӓйт анчок, ӓрдӓбӓжӓишты шалгаш агыл, ма улы цилӓ бӓшкӓмнӓн, цилӓн ик кого пӓшӓштӓи шалгӓнӓ...—маныт.

Цилӓн кытырат, когон сусувлӓ ылыт. ӓчӓ йужшы бӓнвӓнӓйдӓмлӓ:—колы бӓшкӓмнӓнвлӓок тӓгӓнвӓ машинӓвлӓм бӓштӓн мыштӓнӓйт? Тама бӓнвӓнӓшӓт ак лилӓ чучӓш,—маныт. Нӓнӓйлӓн анвӓш: бӓшкӓмнӓн сӓндӓлӓкӓиштынӓ-ок бӓштӓнӓйт, ӓчӓ ӓрӓмӓшӓш пумы оксанажат иктӓ мазары ти машинӓвлӓшкӓи пӓрӓн вазын. Ти машинӓвлӓм

вӓлӓ агыл бӓштӓнӓ, ӓчӓ тидӓнгӓиц ко-говлӓм, автомобиль бӓштӓиш заводвлӓ-жӓимӓт, ӓчӓ шуку молымат, цилӓ сӓмдӓлӓбӓк кымдыкӓшнӓ цилӓ кӓрӓлӓбӓм стройӓн шалгӓнӓ,—маныт. Цилӓн по-пат, когон сусувлӓ ылыт.

Вӓш лиӓш толшывлӓ шанымыштым кӓлӓсӓт, оркӓстр йукушы мӓгӓбрӓлтӓш, бӓштӓн шоктымынам, бӓштӓн кӓрдт-мӓнӓм бӓнвӓндӓрӓбӓмлӓок кӓлӓсӓн пу-ат. Потыныш халык попышывлӓм, толшы ӓдӓмвлӓн попымым колыштӓш.

— Мӓ кӓнӓ, бӓшкӓмнӓн патырнам, бӓшкӓмнӓн мыштымынам, кӓрдтмӓн-нӓм анчыктӓнӓ. Тӓгӓнвӓ мӓндӓбр кор-ным сӓрнӓн толын, машинӓвлӓнӓмӓт—мӓ йажожым, худажым—цилӓгӓ ан-чал шоктӓнӓ, корнывлӓмӓт пӓлӓн шо-на,—маныт.

Халык колыштӓш, бӓшкӓ сӓнзӓжӓи-донок автомобиль стройӓн кӓртмӓи-нӓм ужӓш.

— Йако, тӓнвӓят ти пӓшӓлӓн палшӓ-нӓт вӓт, труйым оксӓтдон тӓвӓ мам бӓштӓш палшышыц—анчок,—ик мары вӓсӓйлӓн кӓлӓсӓн пуш.

— Тырлай доко, тидӓм вӓлӓагыл, ци-лӓжӓимок бӓштӓн шоктӓнӓ,—Йако пи-нгӓйдӓи маньы.

Корны кок могырыштыш кого ко-гивлӓӓт тырлӓн шагалыныт, изиш вӓ-лӓ бӓлӓбӓштӓшӓштӓйдон лож—лож лож бӓштӓт, тамам колыштмыла вӓлӓ чучыт—вуйта тинӓрӓк шукуын погыналт шагалшы халык анзылны бӓшкӓ кужы курым мычкы ужмыштым кӓлӓсӓн пу-нӓштӓи. Лачок шуку ужыныт, кӓйзӓйт—совӓт власть лыкмы горшӓнжӓи нӓн-нӓт тама сусула кайыт... Кӓйзӓйт мӓ-гӓбрӓн, акшаклӓн кӓшбӓылӓ укӓ, сусу йукуын мыралтӓн корны мыч трактыр-влӓ, автомобильвлӓ бӓндӓ каштыг, ӓдӓмвлӓжӓат тӓнгӓок сусун колӓктив пӓ-шӓм бӓштӓн бӓлӓт. У бӓлӓмӓш йӓбрвӓш шуӓш, кушкӓш, у ӓдӓмвлӓм лыктӓш.

Пӓлӓ тӓнгӓ попӓвӓи, раскыдын цилӓ ынгылдарӓн пуӓвӓи.

Тӓвӓ автомобильвлӓӓт вӓрӓиштыгӓиц тӓрвӓнӓвӓи, пачӓлӓ-пачӓлӓ выж-выж-выж мардӓж тӓрвӓтӓн ӓртӓт, мӓндӓбр корныш—кышты пакула лӓктӓйт. Увлӓ, итрӓвлӓ, силанвлӓ кӓӓт!...

Паштӓкӓишты халыкшат бӓвӓртӓн анчӓн коды, шонгы когивлӓӓт паштӓк ӓусун кымал кодӓвӓи, плаквлӓӓт ӓчӓ ӓсӓлӓнрӓкӓи выльгыжат мадын ко-Народ со шалга, со выча. Вадат

дэвй, той пычвлә той логәрйштйдон сусу йукын ыжатаат... Корны какля-кашты вурс богатирвлә араштыдон йамын кэвй. Пурын кәдәок, цилә кәрәлбм пәлән тйшлән мбнгәш толдаок!

РЭДАКЦИГЫЦ. Москва--Кара-Кум Москва автомобильвләдон каштын сәрнән толмаш истори шотанышты лиэш. Малан тәнгә? Кара-Кум пустынь гач мәнмән совет заводвләштй бйштгым автомобильвлә кәйт, арава шинәвләжәт бйшкымнән у кым заводвләштй лыкмы синтәтбик каучукгыц бйштймй ылыт.

Ти кужы корнышты автомобильвлән ма йажожы, ма акситбйжй пишок раскыдын кайын ләктәш, айыртәмбнжок синтәтбик каучук бйштймәш пәшәнә сәдбн паштәк виәнәлтшәшлык, синтәтбик каучук производствылан ти автопробәг йажо экзамәнбм бйштән пуа.

Автопробәгышкы учәныйвлә ләктй-нбг: Акадъеми наукгыц дә Ләнйин лймән с.х. Акадъемигыц науки ровотнбквлә кәнбйт. Нбнбй Кара-Кум пустыньы природын цилә сәмән айыртшвләжым пәлән ләктбйт.

Тидбнгыц пасна эчә автотранспортын задацвләм науки сәмбнь цилә вәцбн анчал миәт. Автопробәглән эчә молы задачвләйт пумы. Сәдбндон учоныйвлән акадъемически бригадышкы йишән-йиш учоныйвлә пыртымы.

Совет автомашинәвлә циләжб* бндәкш тбжәм километр кытан корным әртәт, корныжат цилә йиш корны вәрәштәш: гудрон ләвәдмб шосә, күәр шосә, солало корнывлә (про-

бнәштй шәләнәп гбнбәт, погынышы халык изин-ольән цилә вәкблә шәрлән пбтбш. Шукат бш ли, мә вәрәшнә вәш лиәш пугайымлаок, мәнмән совет пәшәнәм анчал шоктымлаок кәчбй талашән ләктй...

селок), проста кого корнывлә, нбгнам каштымы ошма пустынь, стәпвлә, кырыкан вәрвлә. Тәвә магань корны, тәвә магань трудна экзамән мәнмән совет машинәвләлән, виктәрйшбйвләләнжбй, науки ровотнбквләлән шбндбмбй.

Сәк трудна вәржок, кәшбй әдәмвләлән циләлән ныт кбрәдәл колтышашлык вәржбй—тидбй: Ургәнч—Кара-бугаз—Красноводск маршрут лиэш. Ти участкашты кошкән йамшы Устьбой әнгбйр вәр гач ванчымла. Ти районышты август тблзбн 70° йактә шокшы шалга. Кәспий тангыж докыла мимбй сәмбнь күәрән Усть—Урт гач әртәш кәләш.

Мәнмән район вашт әртбмбштйдон автомашинәвлә корны гишән шижтәрән кодәвй. Автомобиль строймаш пәшә сәндәлбкбштбнә со кушкәш, машинәвлә со угбйц дә угбйц конвәйәр мыч бйштәлт ләктбйт. Ти автоколонны паштәк эчә вәс колоннбвлә әртән кәш агыл, социализм хозайства стройаш толыт. Нбнбйлән ма кәләш?—Пурын кашташ, пәшә ашныкташ йажо корны кәләш. Тәвә тәгәнв шанымаш вуйыштынаок лишашлык; тәвә ти пәшәм мәләннә пыток бйштән шоктымла. Совет автомобиль—социализм стройыш машинә ыләш, совет автомобильлән йажо тапката корны кәләш манына.

М. Анский.

МТС политотдәл начальнбйкын попымбйжы

Кыцә колхоз урожайым пәрәгәш тбнәлбнә

Колхоз әпшәт куды анзылны на-род шоләш вәлә. МТС мастьәрскойыштат шукын кайыт. Колхоз завхозвлә политотдәлышкы шбйрәкбнок сәрнәл-сәрнәл пырат. Пыда дон ага гишән, шү гишән шамаквлә шактат. Шачыш погым инвентарьым пыток тбрләт.

Колхоз бригадывләштй ик попы-маш вәлә—кыцә шачыш ләктбшбм пәрәгән шоктымла?—сәдбй гишән со попат.

Колхоз киндбм качкаш шукын йәмдбй ылыт. Мбнь бйшкә помошнбкәмлән дә комсомол диньыштбш по-мошнбкәмлән заданбм пущым: бри-

гадылашты попом годым кинды аак-
тышым перэгым гишан попан да имеш-
ты ылым моло палэн нйлаш шуды-
шым, коахозвайн кинды перэгымби-
тым кым кэчы кыт палэн йадыштна,
анзыкыла кинды перэгаш йамдылаш-
на, пыт перэгаш ажаднй.

Шукым колаш ли.

Ик бригадыштыш кохознык имеш-
шым аштым годым класс тышмай ги-
шан тэгэ попыш:

—Майнми прэдсэдэтыланам ныр
көрнөш арэн нйлыбит, имннн вблөц
шывшын валтэнйтат шин кодэнйт.

Ныр оролын кидгыц пичалым шыв-
шын нйлыбит. Тэнэжы гынн тэгэ бш-
тэн ана пу. Пичалым вөл пуда, бш-
кэ кидэмдонок кэрэк кум тоамы вэрэ-
шок луэн пиштэм, —маньы.

Вэс кохозышты "тйрэдшывла" ги-
шан шайышт пуэвы.

—Йори кайыцвайм бштен шбпдэ-
нйт, кинды вуйым тэгэ тйрэд погө-
нйт, —маньт.

—Тидыжым бшкэжэт вэт ужында?
—манам.

—Ужаш ужынна, сынэй вбланок те-
дбжы ам, —маньт.

—Малам йнэе тэгэ аханьцилэннш
пуэвидя? Цйрш акли ылын ма?

—Тынн манок. Бшкэ вуйнамат
ыламна. Шотыш нйлтэннй.

—Тэнэжэт аныт тэнэок лин кэрдэш?
—Укө, тэгэ тишкэвөк ана шокты.

Пыт перэгаш, оролаш тйнгалыннй.

Циллэн оролаш кэлеш, —коньух кэ-
лэсэн пуш. —Тэгэ бштымал: ку шо-
лыштым ужеш, ак кычы, тйдым бш-
кымжымат кохозгыц поктэн лыкташ.

Кымшы кохозышты пасна хозай-
стван хрөсәнываы гишан попатэн пуэ-
вы. Нйнйт, —маньт, —коахоз киндым
кйрш цацэнйт, кулаклан палшаш
цацэвы. Имешты кохоздон пысмй-
нйшлй нырышты тйрэдмй годым йо-
ри кужын тйрэд шаалгөвы. Сотыгачын
пөлөк-гурөк тйрэдкйлат, йыдым
тйрэдмй вйршм бштат да кохоз кап-
навлэм рйдат. Кйлатэ вуйым мөшй-
кйш, вара пылууй мычан киддон шин
пйрцым пачкалтэн нйлыт. Кйлатэм вй-
ршшкок пиштат. Кинды ара тйрйсок
шалга, пйрцбжы көтйргөн.

Шуку статван йойын бштймаш-
тывлам ачыктэвы. Цилй статван шо-
лыштымашвлй линйв ылын.

Тэгэ лнмйвайм, анзыкыла перэгэн
шалгыцданэн аччал аяктыш да шачыш
аяктышым тэгэ пыток перэгэн шок-
таш маньы, йори погынымашым бш-
тэн лннй. Коахоз актывдонат атыл
кйршым бштышнй сола совет прэ-
зидиум дои кохоз актывым погыны-
на.

Погынымаштына ик вопрос вале
ылавы:

—Коахоз урожайым перэгэн шок-
тым гишан.

Көчывла кытлашты, качым годым
коахоз бригадывайм увэртйршннй, йо-
ри пумагавлэш сирйлтэн каймы
вэреш тышкалтэн сакбшнй.

Вадешш сола совет пөртбшкы ха-
лык цнцок погынен шынэй.

Кохозныккйлат, пасна хрөсән-
влйат шукын тольэвы.

Сэльсовет прэдсэдэтыла ййакнш т.
погынымашым тйнгальй, политотдел-
гыц тоашы өдөмлэн шамакым пуш.

Ти гишан вопросым пиш йажон ан-
төн лымкат, догынымаш пиш рас-
кыдын ййла ачаш ле.

Тэгэ попен аяктэвы, тэгэ бштйш
лэвй?

П Ы Т К Ы Р Е Д А Л А Ш :

1) Ныр вблөц кинды шолыштымаш-
гыц, йал мыртнок кинды локтыамаш-
гыц, йылен кэмйшгыц перэгаш;

2) кинды шимй вйргыц, ййдымбш-
ты йаммашгыц, кинды оптымайкы
нйгэмй лошты шолыштыгыц перэ-
гаш;

3) Амбарышты тйрйсынок, тучат
йамдыэ урдэн лыкташ;

4) Кйлатэ шимй годым, аванс пумы
годым киндым шамдэ шйвөн колты-
машгыц перэгялт аякташ;

5) Цилй ма улы погөн нйлмй ша-
чыш аяктышым пыток тйрйс хйла перэ-
гэн шоктац, төр шйвөн мйш.

Ти гишан попымы годым шуку ко-
хознык лошток тэгөнн шанымаш аяк-
ты: коахоз нырвлэмат завод участка
вйрөшок шотлаш маньэвы.

Лачокок вэт —коахоз нырат заво-
дыштыш ганьок производствын участ-
кажы влэш.

Заводышкы гынн пропусктэ йитй
енмат ак пыртөп. Коахоз нырыштыжы
гынн кулян кэлеш кашташ шлнш,
кышкы-шон, кулян —шон, көрөк кы-
налат.

„Рэволюционьэр «колхозын польэвод тэнэ» анчыктыш:

— Кёртны корны вокзалышты шпал корны мыч кэмбй гишан штрафуйат, мбнгэш сэрналбиктат, кашташ тбштбй йори корны бштбймбй. Мян-ман шурны лошты вэлэ, кэрэк кў каштшы акат цэрэн. Пашадэ кашташ нырыштат бнжбй ли—тэгэнь постановлэньбйм сола советлэн лыкташ кэлэш,—маныт.

—Лачок,—ныр покшалны такэш килт кашташ бнжбй ли!

—Нырыш пыра гбнь,—малан гбньбят пыра. Пырташ ак кэл. Цэрэш кэлэш.

Погынымашты цилэ сэмэнь кангаш-влэ, цилэ йиш прэдложэньвлэ лэктэббй. Совет линьб сэмбньбят, колхоз дэ общэствэньность ливнвлэдон цилэ вэцбн ланзылэн лэкнэ. Лачок совет систьэмбй ылмашты вэлэ тэнэ цилэ пашажбмок цилэ вэцбн анчал лэктэш лиэш.

Колхозын шачыш лэктбшбйм пэрэгэн шоктым гишан шуку мэрэвлэм кангашэн бштбшнэ. Тэвэ тэнэ.

Сэльсовет линьдон:

Киндбй трайаш, вольыклан таш кыкташ моло нбма вирдонат бнжбй ли, тидбм викок цэрэш.

Сола совет кымдыкэш корны мыч, корны важ йбдэ йори столмывлэм шагалташ, капцака сэвэлэш. Капцака-влээш тэнэ сирэлтэш:

„Тиштбй—колхоз ныр. Колхоз собствэньностьым пэрэгбй. Корны мыч, брдбжбш карангдэ эртбй. Ныр вблнбй шурны лошты такэш каштшывлэм кычымы лиэш.“

РКИ-н сэкци ныр оролывлэм плот контролируйа, оролывлэлэн кидэшбштбй йори справкывлэ пумы лит.

Колхоз линьдон:

Нырэш пичэл кидэ орол ывлэм ашгалташ.

Колхозныкывлэаг ныр покшакы паша годым вэлэ пэрэн кэрдбйт. Нырышкы пашадэ пыраш, такэш, шатайбйл кашташ бнжбй ли—цэрэш кэлэш. Ныр капкавлэм оролым годым оролывлэ сага пивлэ лиштбй.

Бригады йбдэок колхоз собствэньность пэргбшбй йори группывлэм органбизуйымла.

Киндбй шывштым годым, пбрцбй шывштымашты пиш цаткыды контролым шбндэш кэлэш.

Общэствэньность линьдон:

Пионэрвлэлэн, цилэ тымэн ышб-влэлэн ыгылдарэн пуаш—виктэрбшбштбйгбц пасна, нбма пашадэ ныр вблнбй кашташ бнжбй ли. Пашалэн, экскурсилэн кэрэл годым йадын пыраш кэлэш.

Атя—аваштбй дон сэдбй гишан йори попымашым бштбмлэ, брвэзб-влэштблэн нбнбй кэлэсэн пушты.

Бригады йбдэ колхоз пурлык пэрэгбшбй брвэзбвлэн кружокым бштбмлэ.

Тэнэ цилэ вэцбн кангашэн шбнцбймаштбй вэрэмэ пбц вады йактэок шывшылт шо.

Пачэшэшок вара ик шоңы папа кбнббл шагалыат, йады:

—Мылэм кэлэсаш лиэш?—маньы.

—Попэмэ, папи,—Йакиш маньы.

—Шбнзбшбйм, шбнзбшбйм, цилэ колышт лэктбмэат, тэнэлэок манмм шоэш: пашам лач бштбмлэок бштэш сэрэдэ манам. Попымыда цилэ йажоэшлэ кайэш. Тэнэ пурь лиэш манам.

—Большэвиклэ бштэнэ, папиэм—тэнэ манын партйачэикбй сэкрэт арэ погынымашым кашартыш—.

Вѳірѳштѳи шолѳш

Кѳчѳ лѳкмѳ вѳлѳш Кантонышты¹⁾,
 Кѳчѳ шѳцмѳ вѳлнѳш Парижѳштѳи.
 Капитал вѳштарѳш вѳр йоктарѳн
 Кѳрѳдѳлшѳ тѳнгвлѳлн,
 Курымѳш йѳсыштым пѳрѳктѳрѳн
 Кѳрѳдѳлшѳ шумѳѳлвлѳлн,
 Ти мырѳмжѳм мѳнѳ сирѳм,
 Андык сѳнгѳш сѳнгѳрѳм.

Автор.

Ох, Кантон! Пѳр-Лѳшѳз!¹⁾ Вѳир куп
 гань ылыныт,
 Пѳшѳзѳи тѳнгвлѳм тѳштѳкѳн лѳлѳ-
 ныт,
 Вѳир ѳнгѳрвлѳ сѳндѳлѳбѳк йѳрѳйм-
 вѳш йогѳныт,
 Тышмандон кѳрѳдѳл тѳнгвлѳ колѳ-
 ныт.

Эх, Йун-Шѳн!²⁾ Дѳлѳкльѳзѳз!³⁾ Эх,
 тѳжѳи колѳндѳ,
 Тѳнгѳлмѳ пѳшѳдѳм мѳлѳи нѳ кодѳндѳ.
 Тѳ кѳзѳбѳтѳт колыдѳлѳдѳ! Тѳ блѳдѳ!
 Вѳирдѳжѳи блѳбѳжѳш. Буржуйвлѳ пѳ-
 лѳдѳ!⁴⁾

Йогышы вѳирдѳдон сѳндѳлѳбѳк йѳк-
 шарга.
 Кѳрѳдѳлмѳи штикдѳн нѳржѳи кѳ-
 шарга.
 Октябрь пожардон сѳндѳлѳбѳк цул-
 гыжѳш,
 Прольѳтар кѳнѳбѳлѳш, вѳид кѳлѳ
 шужгыжѳш.
 Колышта: тиштѳкѳн пичѳл йук ру-
 нгалтѳш,

Тѳнгнѳвлѳм лѳѳт, охлым йук мѳгѳи-
 рѳлтѳш;
 Ирѳбѳк вѳрѳ кѳрѳдѳлѳйт, тѳурмашты
 орланат,
 Капитал кидѳшты сѳуцѳлгѳн пар-
 валат
 Тангыжыш йогышы, коѳштшѳи ѳнгѳр
 лѳ
 Китѳй гѳц, Инди гѳц прольѳтар
 цымырга;
 Коминтѳѳрнѳн плакшы чонгѳштѳиш
 шѳйдѳрлѳ,
 Мир вѳилнѳи сѳрнѳлѳш, кѳрѳдѳлѳш
 сѳнгѳрѳ.
 Вѳѳувиѳ¹⁾ пѳдѳштѳлт лѳкмѳкѳи сѳ-
 ндѳлѳбѳк
 Йѳрѳйм-вѳш мѳгѳирѳлт когон чѳнѳ
 рѳшкѳлтѳи.
 Тѳнгѳок: вѳѳц йѳш ашкылдон тѳш-
 калмык
 Мир вѳилнѳиш капитал пѳлѳ нѳр
 пѳчкѳлтѳи.
 Мѳлѳбион ѳдѳмѳн йогышы вѳѳрѳш-
 тѳи
 Ти йукум колмыкы чѳнѳ шолѳш
 тѳнгѳлѳи.
 Анчалда: Индишты, мѳндѳрнѳиш
 вѳрѳшты
 Рѳволюѳцин вѳир угѳц шолѳш тѳнгѳ-
 лѳи.
 Ти вѳѳржѳи—рѳволюѳцин! Эчѳ чѳнѳ
 шолжы!
 Сѳндѳлѳбѳк вѳилнѳиш Октябрь чѳнѳ
 толжы!

¹⁾ Париж комуным тѳмдѳнѳ шѳлѳтѳм
 гоным Пѳр-лѳшѳз-шѳгѳрлѳ стѳнѳй дѳны
 пѳш шуқы комунарым лѳѳн пуштѳныт.

²⁾ Кантон тѳурмашты 1928 ин майны
 казыным рѳволюѳционѳр поѳт.

³⁾ Париж комун вождѳ.

⁴⁾ Ти шѳйѳм сотарѳн лыдыла.

¹⁾ Китѳйѳштѳиш ѳлѳ.

²⁾ Булкан кырык.

Ләктышым йамдыдзок вэрэмәштї цымырэн нәләш

(Горький крайын Вач районыштыш „У бїлїмәш“ колхозын уборкы кампаньым эртәрїм гишән очэрквлә).

Стьопан парняжыдон Йәким онгыш-кок шыралалы:

— Мбндїркї тәмдәм эртән кәшнә вәт, ә? Кү анзык ләктын шо? Кү күшнїрәк ыләш? То-та-ә!

Вара ольән караналы. Иктә лу ашкылым айырлалыт, эчә мбнгәш сәрнәл толы.

— Кашартышыжат мәнмәнок лиэш.

Стьопанын пашкудыжы Йәким пөрткутанәш шбнзбн, пылвуйәшбїжї кбнхәртәлтн, йук лыктәок парня йылатән пәроскажым шывшын пбтәрә. Кужы үпшї ләпкәжбмәт, пблбшбїжбмәт мүдән шбндән. Йәкшар валган сбнзәхал пынжы сбнзә вблкок манмыла кәчәлтн, лудикә сбнзәвләжбїдон шбдәшкбмлә анча.

— Магань кашартыш гишән попәт вара?—манын вуй лүктәлтәок йады.

— „Колхоз шәләнә, үдән сбнгән ак шоктәп!“—манын саслышта вәт. Мә тәмдәм мбндїрк эртән кәшнә: мә күшнї ылына манамыш! Колхозышты тбнхәт лиәт! Колхозышты лиәт манам!

Стьопан кбнхәл шагальт, ольицә гач ольән тәрвәнбш, йыдал йалжыдон пырак тәрвәтән ашкәдәш.

Йәким ләпкә лбвәц пәштәкшб анчалыт, кичкбжәлбн вәржбгбц кбнхблб, пөртшкбжб пырыш. Магань күшбл, магань кашартыш гишән Стьопанын попомжым цилә йажон пәлә ыланжб дә вацтарәш ныма манаш. Стьопанлан анхәш нымат кәләсэн ак кәрдт. Колхозын алык вәржб йәдок шотын ик нәрок ылы гбнхәт, шудым колхоз вбц кәчбшток пиш йажон бштән толы. Пасна хрәсәнвләкок әрнә хирнән алыкыш каштәвб. Колхоз ныма машинә укәшток, киддонок вәлә тәнгә кәнхблбн шудым бштбш. Малан тәнгә лин, Йәким йажон пәлә. Обшывшты (пасна хрәсәнвлә лошты) шуку вэрәмәжок шуды пайлымәшәш эртә. Спорат, вырсәдәл колтат моло, йыдал кымдыкаш

вәр гишәнәт саслат, пачаш-пачаш висән шалгат. Тәнгә спорән пайлым нүжвәц—анчәт—колхоз пәл вәржбмәт салән пиштән. Лу эдәмлән ыдырышашлык вәрбшкб цилә обшәствы ләктәш. Спорән эртәрәт, скандалым тәрвәтән шбндәт, вэрәмәжб йыжгә вәлә эртә.

Колхозныквләжб гбнхә икараш ләктбн шагальвб, алык мычкы силәштым кынын шагальтвб, вуйта командыдон сәвлә кашташ тбнгәлбвб.

— Вжик, вжик, вжик—сәвлә мыралтат. Шуды пышкыды, сә корнәш рәдбн вазын кодәш. Кәчб айар шуды көргбм кошта, вбдшбм йүәш. Пәшә ашна.

„Кашартыш“ манмыжыдон Стьопан шурны погым гишән пәлдбртбш. Йәким тидбмәт пәлә. Анзыцок шижәш—колхозышты обшәствыгбц анзыц тбрәдәшәт, шижәш пбтәрәт. Нбнбн вәт трәдмб машинә улы, кблтә шимб машинәвләәт ылыт. Нбнбн „кашартыш“ лиәш!

Шошымәгәм йасырак ылы гбнхәт, колхозышты ударно эртәрәвб.

Кыралаш май тбнгәлтбшбнок ләктәвб. Икиәш киндбгбц пасна колхозыштб эчә пасовичәш (пар вблән) 15 гәктәр викбм үдәш линбт.

Пасна хрәсәнвлә шукунжок—шошым пәшәжбм колхоз сбнгән ак шокты—машанәвб, „нүштбләш шот“ манхәвб. Колхозышты имнб вуйәш 14 гәктәр икиәш вәр вазын. Пасна хрәсәнвләнжб имнб йбдә пәл тинәрбкәт вәрәштә. Кулаквлә, кулак мырызвлә колхоз шәләнбмбм пыток вычәнбт.

— Пәтрогәчб йәктә үдәшбштб ситәл—маныныт.

— Киндбдә кодыт.

Йәкимәт колхозлан бнхәнбдбмлә анчән. Анчәт—лачок вәс вәкблә ләктбн кәш. Обшывсты нырвичәм пайлаш тбнгәлбн, шошым йбдә пайлыдәжәт акли—со угбц колхозыш пырышывлә улы, тәнгә пайлым нүжвәцәт колхозныквлә ик выртат амалыдә-

лбит. Тыйкәлтөм сирәмөмок пәлә нә-
рөкөм кыралат шуэнбит, вөкөм үдә-
нәт пиштәнбит. Пәшәжәт чучы: суткаш
3 цәш нәрәк вәлә амалаш вәрәштө,
әннә утла йал шүтбидөк амалаш
маңнән моло, пасна хрәсәнвләгөцү ан-
зың шошымәгәм пөйтәрөвө. Пәшә
ашнык вөрөштөм Йәким пәлә.

„Нөинө нырышкы ләктөин шагалы-
тат, айырлыдөк вакыт, төнөжө ик
әнәм капайлатат, вәсөшкөжө ик—
кок уштышаш вөрөшкө кәвәрән каш-
тат. Төнә мөнгөш-аньөш каштмашөш
пәшәлөмгөцүт шуқырак өртә“,—ма-
нын шана. Нөинөн өчө үдәш машинә-
влә улы.

Колхозышты пар кыралаш пачөш-
рәк кодылдалөвө. Удөм паштөк
имнөвләм кәнәш кытөшкө коллатө-
вө. Төштө лач кыралашлык йәжө
вөрәмәжөм кандыш шөндөвө. Вара
айар нәлөин шөндөш. Рок көрпөцү
гань кошкөн шөнзө, шәләдәл вәк
көш, плугдонат пөчкәш йасы. Кырал-
мы годым пиш когө орлыкым имнө-
вләжәт, колхознөквләжәт үжөвө.
Подпилкәдон кыралаш каштыныт.
Плуг көртнөвләм нырышток шымө-
нөбит. Пөйөрт кыралалыт, кыралалыт,
вара плугым сәрәл пиштәт, цужгө
вәлә шөбрәт. Пар кыралаш орлыкөк
ылы. Йәжө вөрәмәм колтым гишән
когон өшкөмөштөм вырсөвө: имнө-
вләмәт пиш когон йангылдарән шөк-
төвө, кыралмашыжат—анчашат пүшт
лин. Нөима кыңдым кыралмаш.

— Бөндө курымөш әштөнә. Удөн
пөйтәрөмөкө—төрөк кыралаш шагал!
—төнә ныр пәшә вуйлалтышы бри-
гадьир Козырөв маньы.

— Анзыкылаөш пәлөмәш!

— Маньө, йәжө урок ли манмыла
вәлө!

Стьопан ольцә мөч ольөн ашкө-
дөш, „У өлөмәш“ колхозын конторыш-
кы кәя. Капка амасашты увөртөмә-
шөм лөдөш:

Тагачы, 8-шө йулын, 12 цә-

шөин колхозын погынымаш лөин.

Толмыла циләлән

Кудывичи турө, зәвор сага, кәчө
айарыштат, өмөлөштәт, сирөм вө-
лнө, арававлә вөлнө марывлә киәт,
шөнзәт. Цөцөн (сәтән) пөчө сага
вәтөвлә йал вөктөн рәдөин шөнзәт.

Стьопан кудывичөш өртөш. Имнө

валләм анчалы, сөрән имнөим аржә-
жыгөцү төкәлөлөш, мөшкөржөм пөи-
әлтөш, вөкө шудым йал өлөвөцү погә-
лән пиштөш, шуән колтым сөлтөкә
көрөмөм столмы вуйөш сәкәлтөш.

Имнөвләм Стьопан пишок йарата.
„Курымөштөм өшкө имнөим үжәш аг-
ыл“ манөш ылы дө пөл курымжөмок
Стьопан имнө анчөн өртөш. Айыр-
лыдөк луцкы и батракышты өлөн
шөндөш. Батрак өлөмәш пәлөмән
маганьы. Качы өлөмәш ылы, йасы.
Сусужат иктө вәлө ылы—имнөдон
попалталш, шөм йасым төдөин сага
шөбрәш.

Колхоз өштөмөшкө Стьопан коопө-
ративын коньухышты өлөш. Колхоз
пачмыкы, тидө иктөнгөцүт анзың сир-
рөктөш, коньухөш шагалаш охотан ли.

Йәжө коньух Стьопан. Имнөвлә
төдөин нөгнәмәт итрәвлә, кудывичө-
штәт, витә көргөштәт нөгнәмәт ирө.
Өшкө пәшәжөлән Стьопан сусу өлөш.
Имнө аржәвлә шөрөин шөндөмө,
имнө витөвлә кәчөнөк ирөктәлтөт,
көцкөм әдөр вөрөштө кынын кәчә,
нөгнәмәт уратлән шөндөмө.

Колхознөквлә Стьопаным йаратат,
төдө өшкөжәт колхоз вөрц, колхоз
пәшә вөрц төрөс шөмөин шалга.

Кудывичөштө анчал, погалтән шөк-
тымәт, Стьопан колхознөквлә докы
ләктө. Сола вөс вуйгөцү погыномаш-
кы усидөмө, нөжмө вуйан мөйөцү
т лашөн төлөш. Цәрә йалөш сандалим
чөн, корнан симсө брөкөжө пылууй
турө тумыштымы, йөлык-мөлөк ош
тыгыран. Тидө колхоз прөдсөдәтыл
төлөш.

Районышты „У өлөмәш“ колхоз
пачөш кодшөш ак шөлтәләт, кынам-
жы өчө анзылтөнөк ләктөин кәя.

Остатка зайөм сылымашты иктөнгө-
цүт анзың ләктөин шөн: хөвайствәш
агыл, пәшә өдөм йөбидөк коклы вөц
тәнгөгөцү сөлөн колтөнөт.

Мөн төлмашток прөдсөдәтыл өшкө
папкыжым шалдыргыш вачкы (лотка)
вөлән пиштөш, арава төрөш кузөн
шөнзө.

— Пурөгөчө, граждәнвлә! Изиш
пөздайшым тама?—шөшток ош пөвлә-
жөм кайыктән йөбрәлтөшәт, касир
тибитөйкөм шайагарөмөшкөкөлә төр-
ләтөш.—Төнгәлнә бөнө!

— Төнгәлөш көлөш. Вычаш үкө.

— Протокол сирәш сирбшбм пуда!

— Фәдулов!—халык логың сьгы-
ральвбй.

— Вәс кандидатвлә лит?

— Ситә. Йажо сирбшбш. Сирәл-
тән пуа!

Фәдулов—мытык кәпән, ладра, ши-
мәмәшкок кәчәш йылән шьнзбн—вач-
кы сага араваеш шьнзбй, вачкы пын-
дашәш пумага листбм шәрәлтән пиш-
тбш.

— Попымаш повесткәштбй,—Хөдөр
докладшым тьнгәльбй,—ЦК партын
да Совнаркомын постановләннй.

Докладчик шуды бштбмәш тәмн
гишән кәләсбш, ик машинәвлә—вәлә
агыл ләктбш погаш палшат манәш.
Машинадәят, кидбн вәлә гьнбәт,
коләктивбштбй пыт пәшәлән, ма улы
пәшә силадон рационально (кынын)
ровотәйән, пәшә кәчбм йажон тәмән
кого ашныкым бштәш лиәш—маньбй.

— Шуды бштбмәшбм нәлдә: пас-
сна хрәсәнвлә луатнбл кәчбй ровота-
йән шьндәвбй, мә—вбц кәчбй. Алык
вәржбй йәдоклан икток ыләш вәт.
Тәвә тьләндә төрок кайыктышы
факт. Мәнмән тәмпләнә пасна хрә-
сәнвлән дорың когорак, күшнбрәк
ылыг. Киндбй цымырымаштат тәгә
бштән сьнгәнә. Мәнмән кьлтә шийәш
кок машинә, тьрәдәш ик машинәнә
улы. Ньнбм кьзбйток төрлән йәмдб-
лән шьндбмлә. Лумшы числаеш
шокташ кәләш.

Вара пьрцбй вилмбдон кьрәдәлмәш.
Правительствы лачок төр шотла, тәгә
манәш: „Киндбй погымашты сәк тьн
пәшбжбй киндбй йаммашгьц пәрәгәлт-
мәш. Киндбй пәрәгбмәшлән шачыш
ләктбшбм лач кьбтбк жәнбштөк погән
нәлмблә, кого машинәвләгьц пасна
проста машинәвләмәт, проста пәшә
әдбрәләмәт циләгәок пәшәшкбй цагал-
тымла, погым кьндбм цилә вәрәят
аралән (капналән) шьндбмлә, йбләрәк
шин иумыла“.

— Тәвә, тәнгвлә, правительствын
постановләннй мам кәләсә. Ти поста-
новләннбм мälәннә кәрәк мадә бштән
шоктымла.

Тәгә пунктым пункт паштәк поста-
новләннбм Хөдөр вәштөк лыдын ләк-
лбй.

Когонжок колхозньиквлә кымшы

пунктым колышт ләктәвбй. Тьштбй
тәгә кәләсбмбй: „сола хозәйства про-
изводствышты ровотәйән шалгышы
кохозньиквләлән пәрвәш ин ылымы
статбан авансла киндбй пумашым,
шьндбм кәчбй дорың утла ровотәй-
ышывләлән көбьртән пуаш бьнжбй
ли“—маньбй.

Хөдөр докладшым пьтәрбшәт, ара-
ва шайылан шьнзбй, погынымашәт
тәрвәнбләш, шужгә попаш тьнгәл
колтыш.

— Гражданвлә, кү прәнбшштбй попы-
нәжбй?—пужьбд ләпкәжбм бштбльәт
Хөдө йады.

— Ма пужәлт шьнзбмлә? Цилә
раскыды. Пәшә кәчбм төр сирәш
кәләш. Имәштбй тьвә шуку йамы.
Тавак шывшылтышәшәт бш кә, йамы
—манам.

— Тырлыдай, мьнб кәләсәм!

Фәдулов арава вьләц тьргәштән
валыш. Кырандашыжьдон вачкы
пьндашым лоч-лоч сәвәльбй:

— Авансым пәшә сәмбнь пуаш
шудымбй: ик кәчбй ровотәйәнәт—ик
кәчәшбм нәл, шудбй кәчбй ровотәй-
әнәт—шудбй кәчәшбм кычы. Имәштбй
мәнмән Грешин ньимат ровотәйәдә,
авансыжым тьдблән цилә йәдок шот-
дон йөрәл пузвбй, ровотәйә, маньт,
кәнбж куужы. Тьдбй киндбм нәльәт,
Ольонажьдон амалаш вәлә вазы,
тьдбжәт йойы вәтбй,—пәшәшкбй ужьт,
йал гавалжым кәрәш. Тәвә кыцә.

— Качнәт гьнб—ровотәйы, амалән
кинәт гьнб—качкаш ит йад.

— Йажо постановләннй, мәнмән
блбймәшнәм төрлә.

Прәнбшштбй шукуын попәвбй. Иктбй-
вәсбм анзылтән, бшкә шанән кашт-
мыштым шукуын кәләсәвбй, циләнөк
бшкбмбштбм колыштыктынәштбй.
Пачәшәш Хөдөр циләм тырлыктыш:

— Тәнгвлә, мьнбн рәзольуци улы!
Лыдшаш?

— Айда, лыд! Тыры!

— Мә, „У блбймәш“ колхозын кол-
хозньиквлә киндбй цымырымаш ги-
шән правительствын постановләнн-
им колышт ләкьмбкьнә бшкбмнәм
ударяькәш пиштәнә. Вастрома со-
лаштыш „Путь Ильича“ промколхо-
зым тәгәшбмәшкбй ужьнә. Мәнмән
ужьмбнәм районьштыш кәзәтбш пә-
цәгәләш йадына.“ Тәвә цилә. Кү ти-
дбн вәрц?

Погынымашышты цэцэнләок кидвлә руж кузән кэвй.

Постановләнйым иктбидән йарыктэвй.

Хөдөр окням пачын, арашбнғавләм поктыләш. Йуалгы воздух стәл вйлнйш лампышкы йуж-ж йфбйләл колтыш. Лампы тыл пыть-пыть-пыть мадылдал колтыш, шбкшәш тбнғальбй. Стәл йбйр тбнғывлә вйлнбй иктә лу колхознык нәрәк погынән шбнзбйнбйт. Стюпан пылуывләжбйм әлтәләл амаса порогышты шбнзәлтә. Цәрә вуйан, кого ләпкән тйльзбй йшкә соты йалвләжбйм уә укш йалава вашт окнбашкы колталтән шбндән. Стюпан тйльзбй вйлкбй аңча. Фәдулов камака сага пылууй мычанжы кбнбәртән шбнзбйнәт, кбдәлжбйм процок ыдыркалыләш.

— Тәнгә лижбй, тәнгвлә, тагачшы погынымаштына нормывләм бштән ләктбнә. Киндбй погымаш жәпвләм шбндәнә, киндбй йамдымаш (шәвбймәш) ваштарәш мәрәвләм бштәнә.

Производства планым Хөдөр шәрғәл пиштбйш, лыдын пуш.

— Ик плуганвлә мәнмәм сбнғәт, — Стюпан маньы. — Вәс трәдмбй машинәм кышты вәл момыла?

— Айда кбйтбкәмдәнә! — Хөдөр сбнзә-халжымаг лүктәл шбндбйш, ләпкә кыптыргыцвләштбйжбй пужвбйдшәт йылыгыжалт кәш. — Пәшә сроквләм кбйтбкәмдәш, пәшә шоктымаш вәрц процок кбрәдәл шалгаш!

Цилән тыргыжла аңчат. Сроквлә лачок кужывлә. Кбйтбкәмдән колташ — машинәвлә ак ситбй: кок тбрәдмбй машинә кәләш, иктбйт вәлә улы, шимбй машинә кымыт, кәрәл коктыт вәлә улы. Кид пәшәлән бнбәнәт ылнәжбй, дә машинә — когонок бнбән ыләш. Машинәвлә ак ситбй — уты әдәмвләм шагалтымла, уты әдәмвләжбй әнбәт тагышты?

Хөдөр ырток кбнбйл шагальы:

— Тәнгвлә! Мәжбй колхозныквлә әль ма вәсбй ылына ма? Сроквләм коклы вбйц процәнтбйм кбйтбкәмдәш манам. Мәнмән планвлән бштәлт шомашыжы бшкәгбцнәок лиәш, тәнгә Сталин тәг кәләсән! Пәлбмән?

Тишкәвәк йактә Ишкин Иван стәннә сага сәдбйәштбй йук лыктәок шбй-

нзә ылаы, кбзбйт вәржбйгбйц кбнбйл шагальы.

— Цбвбйжбй пбйжәшбштбй, мыныжы әнбәт эчә тагышты. Пбйтәри бштәш кәләш, вара попаш. Анцыкылашым ма йамаклаш! Коклы вбйц процәнтбйм манаш вәлә ләлбй агыл вәт.

Ишкин анзыкылала попаш ак йараты. Бшкәжбй гбнбй пиш старайа, цилә цаклән шокта, ышан брвзбй — пәшәләй йарата. Тәгәнб пәшәм тәгәнб срокәш — пбйтәрәнә маным вәлә ак йараты, коләшәт тәрок ырсәдбйләш тбнғәләш.

Ишкинбйм Стюпан пәләштбйш:

— Кбйтбкәмдәнәт кәрдбнә, бштән шоктәнәт кәрдбнә! Пайарны кидвлә ана ыл. Кыцә погаш кәләш, погымашыжы ма ыләш — цилә пәләнә.

— Лачок! — Фәдуловат маньы. — Мбнбй бшкә бригадәмлән бнбәнәм.

— Коклы вбйц процәнтбйм кбтбртәнә — йарыш!

— Ишкин такәш бәлә ваштарәшләнә, нбзужты ләвбйргәнә? Укә, ана: пәшәм бштән шоктәнә, — ныр пәшә вуйлалтышы бригадыр Козырәв манын пуш.

Бшкә силажыдон, кид-йал сәрнбймбйжбйдон, пәшә кәрдтмбйжбйдон Козырәв сәк йажо колхозныкәш шотлалтәш, сәдбйндон тидбн шамакым колхозныквлә цилән колыштыт.

— Вәпросна пбйтбйш ма? — шутбала Хөдөр йады.

— Айда пакыла!

— Пбйрцбй трәскәймәшгбйц пәрәгәлтмәш! — Хөдөр пакыла цопа. — Кәрәк ма дә вилшбй вуйым погаш. Тидбй иктбй. Кблтәм брәзәнт вбйлән шывшташ — тидбй вәсбй, ик килограмм пбйрцәт бнжбй вил. Йарыктәнә?

— Айда пакыла.

— Фәдулован иргодымок тбрәдшбй машинәм цымырал шбндәш, пәшәш Ишкинбйм нәлжбй. Козырәв кблтә пидәш бдбйрәмәш бригадым организуя, 15-шы ийульгбйц тбрәдәш ләктәш. Кү эчә мам тәмәлтән кәләсбнәжбй? Укә? Иргод кәчбйгбйц пәшә шолмылаок шолжы, — манын Хөдөр погынымашым пбйтбрбйш.

Кәчбй кыток Фәдулов дон Ишкин коктын тбрәдмбй машинәм аңчән слайвбй Цилә частбйвләжбйм кбрәсиндон мышкыныт. Минбәрал үдон шбйрәнбйт.

Цилә винтымок, цилә шайбымок Фәдулов анчэн ләктй, висыкәлән, төрлән анчыш. Тьдй машинәм пыток йарата, машинәдон ровотайшат йарата. Тьдйн жәпшй ик эдәмәт колхозышты машинәм ак пәлй. Ровотайшат тьдйн жәп иктәт ак кәрдт. Машинәм пыжән шуаш, мьнғәшок погалтән шьндәш—тьдйн пәшә. Изй бьрвөзьйм анчымлаок машинәм анча. Тьдйндонок ровотайаш иктйләнәт ак бьнәнй. Ышкә пәлйкьжьм Ишкинлән пәлйктйнжәт, со тьдйн дон иквәрәш трөдмь машинәм пыжән—погән шалга. Циләгә анчал ләкмькьй, шьрән, вәрйш погән шьндймькьй, кьзьбвләжьм шымах тьнәльөвй. Ишкинжьй тур пьчкькәш шьндймьй пьчкьм сәртә. Фәдулов стан вьлнй важ таралтән пьгьнәл шьнзьйн, кьзьй пьвләм тәмдәл кьча, парньажьдон шьрәл-шьрәл анчаләш.

Фәдулов цилә пәшәләнок „кид мастар“. Арава рослушкәмәт бьштәлтән шьндә, удьйм машинәм, трөдмь машинәм слайән пуа, изирәк рөмонтымәт бьштән кәрдәш. Тәгәнввләдә колхозышты ак ли, цилә йиш рөмонтвләок өрйктәрән шоктат. Пьйырт вәлә машинә пыжлән кәә—пәшә шагаләш. Солашты вәт алашты агыл, заводьшкь аль мастар докь кьргьж ат кә, эчә мастар эдәмжьмәт солашты йьиләок ат мо. Фәдулов гань эдәмвлә колхозлан процок кә, йәвлә ылыт. Колхозышкьжәт тьдй андакок пырыш. Колхозышты тьдйм такәш агыл „Васька—монтьор“ маньн лымдәнйт. Тьрөдмь годым тьдй вуйалтыш бригадирәш шалга.

— Вот, Ваньок, пәшәнә пьтйш!

— Маньә, бьндә пәшә пьтән маньмәла.

Кьлтә шимь вәрйштәт машинәвләм слайат, йьдймьм итрайәт.

Вәтйвлә вьцкьж ланзын сирәмьм заступдон нәлйт, вара салковләдон бьштйәл төрләт, вьдйм кьшкәт. Стьпан кьцкьм әдйрйм анча, кьшкәдәлтшйм ырга, тигьйтдон шьрә, инвентәрә анчышы завхоз вьлкьй шьдәшкәлбн попа:

— Пәшә әдйрйм худан анчәт. Кьцкьм әдйрйм моло худан анчәт манам. Тәнгәчй Ольона крәпльәм пыдыртән колтәнәт, тьхәлок шуән кодән, токьжь мьрыктән! Анчаш кәләш, арава-

вләәт тәвә... Арававләм төрләш кәләш манам! Мазар гәнәк кәләсәм йә. Завхоз, тур пьчкькьк постол мьтык кьжгьй эдәм, арававләм анчал ләктй.

— Иргодым Ишкин цилә „инвалид-вләм“ төрләш шьвштән кәә,— маньы.

— То та!

Пәшәәш цилә вәрә йәмдйләлтйт. Салковләм, ваштырвләм пидйт, крәпльәвләм төрләт, бьштәт, цилә сәмән шәнйкьвләм йәмдйләт, төрлйшәшлык инвентарьм „Путь Ильича“ промколхозын әпшәт кудьшкь төрләш кандышт толөвөй.

Фәдулов тьрөдмь машинәм погән шоктышат, Ишкиным колтыш, бьшкәжьй бьшкә бригадыштын эдәмвләжьй гишән пәләш Козьрөв докь кәш. Козьрөв йалым пидйн шьнзә. Стөл вьлнй кьшй спискьм Фәдулов анчал ләктәт, Козьрөв вьлкьй шьдйн анчал шьндйш.

— Ма вара, әй арлән шоктыдәләт? — тьдйжьй йады.

— Ма чортлан тидьжьм сирән шьндәнәт? — Фәдулов спискьм кьчалыат Козьрөвьн нәр лишкок әнәлтйш, сәк пачәш сирьм лымьм парньажьдон анчыкталыы.

— А, Ольона. Ынвә кьш вара тьдйм цикьмлә? Иктәт ак пыртәп, тьнвжьй... тьнв сагаәт йажорак лиәш. Мам гьгьят бьштйктән...

Ольона—худа ровотьык ыләш. Бригадышкь тьдйм бьнәштй пыртәп.

— Йара йок ынвә,— Фәдулов йьрәлтйш,— тәгән пәшәм пуәм: аль пьтәриш кәчйшток кьргьж шьләш, аль йәлдон төрәшок пәшәләш тьнәләш.

Фәдуловын бригадыжь шошымәгә годым органьизуйымы.

Ольона вәлә тьштй укә ылыы. Кьзййт тьдйм пыртәнйт. Бригады кьлтә пидәш шагалшашлык.

Бригадышты лу эдәм шьндймьй. Ольонагьц пасна модь бьндәкшбьнжьй пиш йажон ровотайшывьвлә. Пәшәм тәмән шоктым вәрц шукуштыланок прәмивләм пумы.

Вадәш Фәдулов бригадыжым погалтыш. Пәшә ероквлә гишән, нормь гишән моло шайышт пуш.

Кьто лыкмәшкәт пидьбвлән бригады нырыш ләктй. Ирокшы йуал-

гын воздух он циг пыра. Мбндйр-
нй шйргй шайылны, пйлгом мычкы
сарикй пйл лаштыквлй ольэн кэйт.
Шалахай кидйшкйлй карэм воктэн
лүзгитй ошалгы тйтйрй ольэн шыв-
шылтэш, шошток кушкын шагалшы
дйркэм тйшкйвлйэш ыдыралт-ыды-
ралт эртймлй влэ чучэш.

Ыржа шурны дов икийш нйр вйш
лимйшэш бригады шагальы. Кужы
усийн, лэлй ыржа вуйвлй стәнбйлйок
ик вэкйлй кчйлт шагальынт. Мбн-
дйркй цилй вэкйлй шурны агй шйр-
гйлт шагальын. Нйллй гектйр кым-
дыкан ныршйр „У йлймйш“ колхоз-
лан изи вйр агыл вэт. Сйгйрйлбн вэс
вуййшкы акат шакты.

Нырышкы сусун, чйнь ашкэдэвй.
Иванушкина Галинй, чаката, пйсй
вйтй, шайык трук анчал колтышат,
кок лапажымат сэвйл шйндйш:

—Вйтйвлй, анчалдок, Гришина Ольо-
нана укэш. Эх, омйуаэт!

Лачок, Ольона укэ. Вйтйвлй полды-
гэ попаш тйнгйл колтэвй.

—Кышты ылэш вара?—манйт.

—Ну, ййлэрйк, ййлэрйк вйрйш
шагалда!—Галинй попа, вуй совыц-
шым шайыкылала йалштэн шйндйш.

Вйтйвлй тйр мычкы шагал кэвй,
тйрэдмй машинйлан андак эртйш кор-
ным пачыт.

Саравлй талашымла йолдыгэ ма-
даш тйнгйльэвй, вуй мычан тйрэдмй
кормыжвлй шагал-шагал колтат. Вй-
тйвлй тйрэд эртйт, паштэкйштй аты-
лан тйр корны пачылт кодэш, кыш-
ты-тиштй кйлтэ аравла шйнзйлт
кодйт. Йук лыктэок чйнь тйрэдйт.
Ир омым понгыжалтарэн сола дорыц
машинй йук рожгалтэш. Төвэ корны
мыч паштэкйш пйл лаштык гань
ныгыды пырак вйсйлт толэш.

Вйтйвлй цилйн иктйдйгн вуйыш-
тым тй вэкй сйрйл шйндэвй.

—Толэш! Толэш!

—Ййлэрйк, ййлэрйк, вйтйвлй!—
вййнэн шагальат Галина сйгйрйльбй,
ййргйшкй цэвэр дйржйш шошток пй-
жйлт шйнзйн, потьок йакшаргэн
кэш.

Тйрэдшйвлй эчэ пйсйнрйкйн сар-
лавлйм кычылтыт, эчэ пйсйнрйкйн
кормыжвлйм лүктйл-лүктйл пиштйт.

Федулов миэн шагальы.

Шйндмй вйржйгыцйт йш валы:—
Ольонадажы со эчэ нйжгэ амала

ма?— сослалтэн йады.

—Ма, пйтйри кыцэ?

Вйтйвлй Федулов ййр погынен
шагальэвй.

—Бригадыжыгыцйт поктэн лык-
шаш! Бйшкэтшок мырыжыш,—Мико-
лай Лэксйндрй шим сйнзйжым пй-
зйрйлбнйат ашкэд саслэн толэш.

Федулов картузыжым тйрлйтйльбй;
пыраканшы тыгыр шокшвлйм кйр-
гйлтйшйт, имнйвлйм тйрвйтйш.

Тйрэдмй машинй тургэ мырэн
тйрвйнйш. Цаштра олыман ыржа
лошкы пйрэн кэш. Ыржа вуй кушйц
машинй крйплйвлй равэд сйрнйш
тйнгйльэвй. Урлэн, тургэн машинй
йжйгэ кэй, ыржа элтйлтйшвлйм пач-
кал шуэн кода. Федулов имнйвлйм
покта. Лыжгата, лэлй кормыжын ыр-
жа олым вйкшйлт вазэш. Вйтйвлй
ныр мычкы шйллйнэн Федулов паш-
тэк олым кормыжвлйм кйлтэвлйшкй
пидйт. Ик кйлтэшкй кок-кым кор-
мыж пыра, Сйрнйлмй годым Феду-
лов кок кйлтйш арам пачкал кода,
укэ гйнь вэс рйды эртймйштй кин-
дйм имнйвлй ташкэн шуат.

Иктй цйшйк пёлйкйштй Ольонаат
толы. Йук лыктэок пйшйш шагальы.
Вйтйвлйат вйккйжй шйдйшкйшйвлй
гйньйат, ик йукымат йш лыкэп.

Вйтйвлй тйрэдмй киндйм коклы
вйц кйлтэн шагалтэн мййт. Тйрэд
шумы кормыжвлй со шукэмйт, вйтй-
влй послййэнйт йк шоктэт.

Качкаш цилйн торыцынышты кан-
дёнйт, кйлтэ аравлй сага качкылда-
лаш шйнзэвй. Кэчй ольэн со кйшкй-
лй куза. Тыр, воздухышты рйшкйтй,
шокшы... Аршбйнгйвлй ёрйктйрйт.

Федулов йамдар логйргйц тйрок
шйшйр ййрёлй сыкыр лаштыкым кач-
кэш, вйрэмйм тйхйлок ак эртйрй.

—Колышта, вйтйвлй,—манэш,—
вуйвлйм йажон погыда, укэ гйнь пй-
шйллйндй коклы процйнтйм валтымы
лиэш.

—Пйлэнй йок, сйй вара ыдырэн
нйлбнй, ик вуйымат ана кодй, сас-
лэн ит шйнзок, сыван нйр ганьок
кэрйтйш, Галинй пёлйштйш.

—Ма пишок мудрайылма вара,
нйгнамат ыдырйдйльнй, йлйнйш ва-
ра,—Ольонаат вайтарэш кэлсйш.

—Пйрвй йлймлйок со йлйш акли.
Нйгнам йлбйдымлй йлйш кэлэш,—
Федулов маньы.

—Кыцэ вара, нормынам тагачы ситэрэн шоктэнэ вара?

—Циллэндэ кок тѣжэмэк пэлэк кѣлтэм пидѣн шоктымла.

—Кѣцэ гѣнѣт цѣркѣнэн шоктэнэ. Ватѣвлэ, ѣштѣркѣльѣшѣм ана сѣкэл!
—Галинэ сѣгѣрэл пуш.

—Тѣгѣшэнэ, тѣгѣшэнэ, пидѣн шоктэнэ йок,—манын пѣсѣ Лѣксѣндрэ вѣржѣгѣц тѣрвѣнэн шагалы.

—Тѣгѣшѣш гѣнѣ тѣгѣшѣш!—цилэн вѣрѣштѣгѣц кѣнѣыл кѣвѣ.

Пѣтѣри кѣчѣн кок тѣжэм кым шудѣ кѣлтэм пидѣвѣ, нормым ѣш ситѣрѣп.

—Ѣштѣркѣльѣшѣм сѣкѣштѣ!—Фѣдулов ойхыра,—Валтышта!..

Вѣтѣвлэ шѣклэнэн иктѣ-вѣсѣ вѣлкѣ анчал-анчал колтат.

—Вуйта старайышна ылнѣжѣ, кѣчѣ мыч нѣоцок нѣрѣшѣ шалгышна,
—Галинэ кидвлѣжѣмѣт шѣрэлтэн маны.

—Нѣрѣшѣвлэ! Нѣрѣшѣвлэ маныда, пурыжы ма лѣктѣ?—Фѣдулов попа.

—Тѣвѣ ма, вѣтѣвлэ!—Лѣксѣндрэ лош пырэн пѣлѣштѣш.—Лачокшым манаш кѣлѣш. Кѣжѣ ровотайа, кѣжѣ пѣшѣлѣмлэ вѣлэ сѣрнѣлтѣш. Цилѣнок ѣшкѣ пѣшѣштѣм лѣмѣн ѣштѣштѣ, ѣшкѣ нормыштым ситѣрэн шоктышты.

Бригады пѣшѣм икторѣштѣмѣш (уравниловка) локтылѣш. Бригадылык заданым цилэн турѣшѣн-турѣш ѣштѣнѣт гѣнѣт, цилэ пѣшѣ шотшым вара иктѣр ѣшкѣ лѣш пѣйлѣнѣт. Сѣдѣндон йалахайвлэ йѣл туп шайылан йѣмѣргѣн кѣрдѣнѣт. Тидѣн пѣштѣк вара пѣшѣм турѣшѣн-турѣшок пѣшѣ лѣктѣш сѣмѣнѣ шотлаш тѣгѣлѣнѣт: мазарак ѣштѣнѣт, сѣдѣм пиштѣ.

Лѣксѣндрэ пѣшѣлэн пиш шык, ик выртаг ак шалгы. Тѣдѣ иктѣнгѣцѣт йажоракын дѣ шуыракым ѣштѣнѣжѣ.

—Мѣнѣ вѣрѣшѣмок шыралт вазам гѣнѣт, нормэм ситѣрѣм. Колѣм—ам цѣкнѣ! Вот!—манѣш.

Фѣдулов картузыжым кѣлгѣрѣкѣн шѣндѣлѣт ольѣнрѣкѣн кѣлѣсѣш:

Иргодым вѣрѣн вѣрдѣн шагалда! Цилэн ѣшкѣ полосын шагалда, поктыда! Тѣрѣдѣмѣ кормыжвлэ иканѣвлэ. Пѣлѣштѣ?

—Тѣгѣ тѣр лиѣш! Тидѣ лачокѣш лѣктѣш!—манын вѣтѣвлэ попаш тѣ-

гѣл колтѣвѣ.

—Анѣт тамамат шанѣн лыктыда. Тишѣкок виѣлт кѣвѣрѣмлэ кѣцѣ?—Ольѣна кидшѣм шалалтышат, тупынѣ сѣрнѣл шагалы.

—Кид лывшаш укѣ!—ваштарѣшѣжѣ Лѣксѣндрэ пѣлѣтѣн пуш, ѣшкѣжѣ йакшарган кѣш вѣк.—Иргодым кым шудѣм пидѣм!—маны, йукшат кѣрѣм кѣш

—Млойѣц, Лѣксѣндрэ!—Фѣдулов тѣдѣм хвалѣлал колтыш.—Кым шудѣгѣц йара, вѣтѣвлэ? Ужмѣшым анѣш нѣлдѣ.

—Кымыт гѣнѣ, кымыт лижѣ!—вѣтѣвлэ сѣгѣрѣл колтѣвѣ.—Пѣчѣш шѣндѣрнѣдѣлнѣ, кѣзѣтѣт анзык лѣктѣнѣ!

Айар... Пѣлтѣ... Вѣтѣвлэн цѣрѣштѣ пѣжѣлтѣн, айарѣш чѣчѣлгѣн, шимѣм шѣнзѣн, совыцвлѣштѣм вѣлѣц шайыкыла йалштѣн шѣндѣнѣт. Ольѣн, рѣдѣн анѣ мычкы кѣт, шѣн-шѣн шутѣм ѣштѣлѣлѣт. Каждѣй ѣшкѣ полосажым покта. Пиш чѣнѣ кѣлтѣ пидѣшѣм пѣтѣрѣт. Пиш талашѣн кормыжвлѣм погат, пиш прсворын кѣлтѣвлѣм пидѣт. Вѣц кѣлтѣн аравлэ ныр кымдыкѣш кушкынок мѣт.

Иктѣр вѣтѣвлэ кѣт. Иктѣжѣнѣт пѣчѣш кодмы ак шо. Кыцѣ вара пѣчѣш кодат? Йѣлгѣц худаѣш лѣктѣш? Ныгнамат. Туп шылгыжѣш, йал йыла, кид ыдѣралт шѣнзѣн, цѣклака олым кѣч лѣвѣкѣт шыралѣш. Пѣжѣвѣдѣш тыгырат нѣоц нѣрѣн шѣнзѣн.

Пидѣшѣвлэ пингѣдѣн ровотайат. Мѣндѣрнѣт агыл, кѣтѣштѣрѣк Ольѣна ѣшкѣ полосажым нѣгѣя, тѣдѣмѣт задор нѣлѣш, вѣтѣвлэ вѣлкѣ, Фѣдулов вѣлкѣ шѣдѣ шон ылнѣжѣ, тѣгѣ гѣнѣт, пѣчѣш кодмыжы ак шо, сѣдѣндон Ольѣнаат пыток пѣшѣм покта. Йѣлѣн анзылны пѣчѣш кодаш намысла кѣйѣш. Вѣтѣвлѣм поктѣн шоаш манын Ольѣнаат кѣцѣ кѣрдѣмѣн кыча. Эдѣмѣм колхозышты пѣшѣ лѣмѣжѣдон анчат. Эдѣм пѣшѣштѣ пѣлдѣрнѣ. Тѣгѣнѣ эдѣмвлэ улы—ѣшкѣмѣштѣм йажѣш лыкнѣштѣ ылнѣжѣ, пѣшѣлѣмѣшѣштѣ нѣнѣм тѣрок вѣлкѣ лыктын анчыкта.

Фѣдулов йук лыктѣок Ольѣнам анча, йѣвѣрт йѣрѣлтѣлѣш, имнѣвѣлѣм покта.

—Тѣвѣш маганѣ фокусѣт!—ѣшкѣ

турэшбйжы шана.—Тэвэш магань пашаат! Шукэрдок тэнэ кэлэш ылы!

Ватывлэ со шайыкыла анчыкалыт, Олыонаат нйнын вйлкбй анчал—анчал шйндэ. Шумжыдон тэк анзыкы пырэн кэнэжы—кэрэк ма да йалым поктэн шоаш!

Кэчбйвал йактэ ватывлэ тйжэм кандакш шүдбй кылтэм пидбйн шуэвбй. Кэчбйвал качмыкат шукуы бш канэп. Ышкэ шбндбйм задаништбйм кэрэк ма да ситэрэн шокташ линбйт. Кэчбй тйр кырык шайык лимбйкбй, кылтэвлэм аралэн спгэвбй. Пидмбй кылтэ лач кым тйжэм погыныш. Аньэш нйлмбй планым ситэрэнбйт. Олыонамат пашаш пижбйктэн шывшын шоктэвбй, Олыона бшкэйт пашэеш пыт пижбйн шоктыш. Ватывлэ сусуэм шбнзбйнбйт, цилэн „парня мычай“ каштыт. Вады йуалгы йагылымымат шөрэ. Изй мардэж кид йал лүктбймлэ йуж пуалэш. Пидшбй ватывлэ ольэн токышты ашкэдбйт.

Паша кэчбйвлэм шотлаш Фэдулов бшкэок формым шанэн лыктын. Тэтрадьэшбйжы кажнйй колхозныкымок пасна листэш сирэн шбндэн. Кыт крафавлэеш пйтэриок фамалим, эдэм лымжбйм, йтэжбйнбйм сирэлтэ, вара молы крафавлэеш тэнэ сирэн кэа: кэчбй числам, паша нормым, паша кэчэш нйлмбй нормы шотшым, мазары пашалбймбй, мазары паша кэчбй пиштбймбй.

Кажнйй листбйжы ик дэкадэш сирбймбй. Дэкады эртбймбйкбй листэш колхозныкыквлэн кид пиштбйктбймбйкбй, листбйн копижбйм Фэдулов кнбйгаш сирбйктэш конторыш пуа.

Паша кэчбй шотым кэчбйнок паша пйтбймбйкбй сирэнбйт, тэтрадьышкы да колхозныкыкн кнбйгашкбйжбй сирэлтэнбйт. Ик дэкадаш листэш кид пиштбймэшкбй тйшак сирбймбй паша шотвлэм каждбй колхозныкык бшкбймжбйн кнбйгаштыш сирбймдон тэрэшчыл анчалын, самынь лин гбнь тйштэкэннок тэрлэлтэнбйт. Порадкам тэганьбйм шбндэнбйт: Ышкэ кнбйгэ анчалтэ ик колхозныкыкат дэкадаш епискэш кидшбйм ак пишты, кид пиштбйдэжбй ти спнскбйм конторыш ак нйлэп.

Паша нормыгыц утырак бштбйм гишан паша сэмбйм анчалын, лудкы процент йактэ моло прэмим шотлэн пуат. Прэмим конторышты шотлат, бригадир кэлэсэн пумыкы ижбй

шотлэн шбндат. Бригадыланат прэмим польэвод кэлэсбйм мычыц вэлэ сират. Бштбйшашлык паша нормывлэм пйтэри икуэш погынымашты да бригадывлэн погынымашвлэшты шбндат, вара конторышты каймы вйрэш сакат. Тидбйнгыц пасна эчэ план сэмбйн мазар паша кэчбй йэдоклан, хозайствалан вазэш—сэдбймат анзыцок сирэн сакат. Тэнэлэн канбйж гачэш мазар кэчбйм ровотайэн лыкшашлык цилэ хозайстважок шэшымгыцок палэн нйлбйн. Пыт шанышыжы бшкэ паша кэчбйвлэжбйм кэрэк—ма да бштэш кбйрэдэлбйм, бшкэ кэчбй шотшбйм иктылэнат бнэжбй пу ылын. Лач сэдбйгыц паша ашыжат лэктбйн миэн.

Колхоз двор дорыц изй ольицэдон, пулышэш сарлам пиштэв Йаким лыргэ эртэ. Дворгыц ваштыр кычэн, кужы мэшак запонан Стыопан лэктбй. Тбдбй имньи витэвлэм ирбйктэн пйтэрэн.

— Толок, шывшылына!—манын сбйгбйрэлбй, арава вбйлэн шбнзбй. Йаким йук лыктэок ашкэд миш, сагажы шбнзбй.

— Кыцэ вара киндэдбйм цымырэт, шукуы коды,—Стыопан йады.

— Нырэш ам коды, цилэ улыжы бшкбймэмбйнок лизш. Тбнь вот бшкэ колхозэтдон хвалбйшыц...— Йаким Стыопан вбйлкбй пэл тбйрбнь анчалы, арава вбйлэн йажонракын шбнцаш цаца, шайам лыкнэжбй. Шайышташышты завхоз аптбйртэн шуш. Каштаншы цбйрэн, йодык-мэлбк изй мытык пинжакан кыргыз толы.

— Палыч кышты? Кышты Павлыч! Токэт пырыш?—Стыопаным йадыштэш.— Нырыштына ойхы лин колтыш, тидбйм ак шбнзбй ма, тбдбйн паша агыл ма? Мам анэт, паштэкшбй кыргыз йблэ?

— Итай, тырлай!—тэнгэ трүк йадыштмашэш Стыопанын цуц-цуц шамжы пырэн шо.—Ма ли вара, кынын кэлэсэмэ. Магань охы лин колтыш вара?

— Тбйрэдмбй машинанэ—колыш, пыдыргыш... Ма сбнзэм кэрэт? Айда прэдсэдатылылым кбчэл кыргыз, Фэдулов кбзбйт ныр покшалны шбнзэлтэ.

Стыопан вуйта шолшы вбдбйм оптал шбндэвбй, ваштыржымат шуаш мондыш, ваштыр кидэок ольицэ мыч кыргыжы.

— Машинә шагалын манәш—ход укә?—Ийәкии олым пйрцбим пырылыат йады.

— Маньә, совсәмок бәдә ли. Шатун тодылт кәш. Бндә машинә нәләш ныйгышты. Сарлавләдон Покро йактәок ыдыркалыл шалгәт.

Ийәкимбн кәчәлтшй уси лбвәлнбжй тама ййрәлтйш кайы. Кбдәлжбм ыдырлыат, сарлажым кидйшты сәркәлбләш.

— Тоқыда вимәшкбй толына. Мәнмән машинәвләнә ак пыдыргәп, палшән пуәнә.

— Ит сотары,—завхоз саслалтыш.

— Тәгәнб палшыктәок кәрдбнә йок.

— Ма, ат йараты ма? Мбнб, сәй...

— Мыскылаш укә, ма тәмдәнгбц анзыдрак тйрәд шуәнә.

— Ох-ох-ох!—манын йори омәштәлбн Ийәким кбнбблбб, авзи вуйжым брвәлбәт ольән тоқыжы ашкәдбй.

Хөдөр дорыц Стъопан ыртышток кыргыж толы.

— Рикыш кән, тоныжы укә!—толшылаок сбйбрәлббй.

— Мам бндә бштймлә ә? Машинәжбм кыцә вара, ә? Пыдыргән кән, Хөдөржбй укә. Тиштбй циләлән кәләш... Завхоз нбма бштәш, процок өрбн колтән.

— Киддон тйрәдәш шудбшәш вәл?—Стъопан вблкбй йадмыла анчаллы. Тбдбй кидшбм вәлә шәрәлтбш.

— Айда иквәрәш нырыш кәнә!—Завхоз маньы, вара коктынәт изи олицәдон нырыш кыргыжәвбй.

„У бббмәш“ колхозышты ик тбрәдмб машинә вәлә ылын, кәләшбжбй коктыт кәлбн. Колхоз прәдсәдәтбыл Павыл Хөдөр кәчбнбнок манмыла со рикбш каштын. Райкомышкы, Райколхозсойузышкы топлоток каштын. Тыргыжанән, шайыштын, кбчән, тәнгә гбнбәт машинә укә. Кышты мон пуат вара? Районәшәт циләжбй ак ситбй. Райкомын сәкрәтариат тагачы Хөдөрлән пачкәтан пинбдбн кәләсән пуш:

— Учрәждәнбвлә мычкы чбдбнрәк кашташ кәләш. Тбнбн кбзбйт уборкы пәшә кәә, вәрбшты лйәш кәләш. Ма лимбжбм 100%-гә бштән шоктымла.

... Николай Ләксәйыч! Цилә бштән шоктымы...

— Магань тбнб командьир ылат, кәрәл годым фронтгбц шбләт,—сәкрәтәрб тбдблән анбәш кәләсән пуш. Уборкы гишән тбнбгбцәт тәргәш тбнбәлбт. Парты анзылан отвәтбм пуәт.

Хөдөр тамам кәләсбнәжбй ылыат, сәкрәтарын пинбдбн тәргбмбжбм пәләәт сәрнәл ләктбй.

Корны толшыла ышыштыжы мам бштән шоктымла манын со шанәнок толәш. Производствы кәнәшбмәшбм погалталаш сөрбш.

Район корныжы колхозыштын ныр сага әртә. Хөдөр корны вбләцбн мбндбрцок әчә ныр покшалны шагалтым машинәм ужын колтыш, йббржбй бдбрәмәшвлә псгывән шагалыныт. Ужын колтышат шүмәшбжбй төрөк руй-й чучын колтыш. Машинә пыдыргымы төрөк ышыш вазы. Хөдөр чбнбрәк тәрвәнбш, кыргыжмылаок талаша, кидвләжбм вәлә шалалтыләш. Машинә йбр пылууй мычан Фәдулов сукалтыл сәрнбләш, йбргбй вәтбвлә анчән шалгат.

— Ма цымьргәлт шагалында?—кыргыж мимәшток Хөдөр саслалтән йады.

Вәтбвлә йук лыктәок корным пуәвбй.

Ләксәндрә тодылт кбршбй шатун вуйым Хөдөрлән кычыктышат,—машинәнә ровотайән ситбш,—маньы.

— Мам вара тиштбй сбнзәм кәрән шалгымла? Тәнгә нбмат ада палшы. Кәдә, бшкә пәшәдәм бштбдә.

Вәтбвлә иктбй вәсбй наштәк ныр мычкы шәләнәвбй.

Шатун—кого пәшә агыл, тәвә... Фәдулов кәтләлт кәшбй муфты тбрбм анчыктыш.—Йолток шббрәлт шон угбц шббрәтән бштбмлә!

— Шббрәтәш кәләш?—лүдмблә Хөдөр пәләштбш.—Тәнгә гбнб, машинәнә вовсәок ак йарәш ләктбй ма?

Фәдулов кидвләжбм вәлә шәрәлтән колтыш. Кого пыдыргымаш лин колтән: муфты тбргбц ик лаштык кәтлән кән. Шатун каштмы вәржәт пүлә шббрәлт кәг. Кәрәк ма дә угбц шббрәтән опталмыла, әлб тидбжбй вәләнәк шббрәтән привайалмыла. Тбдбжбмәт, тидбжбмәт заводышты вәлә бштәш лиәш. Иктә тблзбй нә-

рәкышты вәлә сәдәм бштан шокташ
лиэш. Хөдөр когон лүдбн колтыш,
Фәәуловат ороды гань лин шынзый.
Тырәд шоктымла агыл лиэш. Вәс ма-
шинәм нәләш шанашат укә. Тырәд-
мб пәшә лоштәрәлтб. Ыржа киндб-
жб продок кушкын шон, кым-нбл
кәчбшты, мардәжәшок виләш тбнгә-
ләш. Киндб йаммашдон кбрәдәл шал-
ток бндә! Фәдулов тама бштәш, муз-
гә шүлән шалга, Хөдөр кидыштыжы
пыдыргыш шатуным сәрбкәлбл кы-
чылат шалга,

— Тәвәш бндә бштәш лимбнәжб!
— вблқок манын колтыш. Кыцә ләк-
мблә? Мам бштән шоктымла, ә?

Стюпан дон завхозын мимбшты-
мәт бш цаклы. Нбнбн паштәк нбырт-
кә Ишкин кыргыжәш.

— Тырәд шоктышна ма?—Завхоз
Хөдөр вблқб анчалы. Цилән ойхын
машинә вблқб анчән шбндәнбт. Ку
магань кәнгәшбм кәләсә, сәдәм вәлә
вычат.

— Тәвә ма... Фәдулов кәпкбжым
кәлгбрәкбн вәлә шбндәлтбш.—Муф-
тыжым төрләтәш лиэш..

— Кыцә лиэш вара, шбрәтән оп-
талмыла? Заводышты гбнь кәрәк
лиэш, дә вәрәмәжб шуку эртә вәт,—
Хөдөр маньы.

— Путайаш сулык агыл, мбнь ша-
нымәмдон Вастрома промколхозыш-
ты бштәт. Тыштбш сләсәр продок
кәрдәш,—Фәдулов попа.—Айда Иш-
кин дон коктын нбнгән толына, пу-
тайән аччәйә.

Вастромалан пыток бнбәнбдәок
тбшкб шанаш вәлә коды. Молывлә-
дон кәнгәшәлзәвәт Фәрдулов д о н
Ишкинбм Хөдөр Вострома промкол-
хозышкы колтыш. Фәдулов машинә
вблқб кузән шбнзб, имнвивләм лыв-
шалы. Ишкин паштәкшб тәрвәнбш.
Хөдөр кидвләжб оңәш кач-кач пиш-
тбшәт йук лыктәок паштәк анчән ко-
ды. Вәтбвләәт пидәш пырахән шага-
льзәвәт тәнәләок машинә паштәк анчат.

Цилә колхозныквләок тырыжалт
кәвб. Экстрәннбй погымашкы шу-
кын погынән тользәвб. Кыдывләжб
ныргбц төрөк току пырыдәок толы-
ныт. Конторышты цйц, тор, шбкш-
тән шбндәнбт. Хөдөр цилән вблқб
йбр анчал шоктышат, бндә анзыкы-
ла пәшә гишән попаш тбнгәлбб,

Кбзбток кблтә погаш, шывшаш,
шиәш нормым шбндәш, вара иргодә-
шок ти пәшәшкб шагалаш маньы.
Уты халыкшым циләм сарладон тб-
рәдәш шагалаш, тб нүжвәц молы
колхозвләштб машинәвлә йәрсән шот,
нбнбм йадаш лиэш маньы. Вәс сә-
мбньжб ныма бштәш.

Түнб пбцкәмбшәлтәш вәлә. Стю-
пан лампым чүктән кандыш, с т о л
вблқб шбндбш. Тыл докыла клоной
шбкш йәрбмвлә шывшылатыт.

Прәдсәдәтыльын кәләсбмбм йук
лыктәок йарыктәвб.

Пәшә нормым цилә колхознык-
вләок пәләт ылы, Хөдөр эчә лыдын
пуш.

Тшәкәнок бригадырвләән кол-
хознык йбдә пәшәм шәләтән пуаш
бштәвб, цилә колхозныквләок бш-
кә пәшәштбм пәлбштб, пәшә вәрц
тәргәш лижб. Кблтә шимәштб эдәм-
вләән айыртәмбнок вәр пәләш кә-
ләш, тбштб пиш шуқы пәшә улы.
Пәшә йбдә пасна эдәмвләм шага-
тымла. Сәдбндон кблтә шимб годым
эдәмвләм кынын шагалтән шоктым-
ла. Ик пәшә вәрәш шагалтым эдәм
вәс пәшәшкб ак пыры. Машинәшкб
кблтә пушы шбшкбн вәлә шалга.

Олым лүлшбвлә лүлбн вәлә шал-
гат. Цилә вәрәок тәнгә бшкә сәмән
пәшәм вәлә бштән шалгат. Брига-
дыр пумы пәшәм вәлә кәждый бштә.

Нормым лыдын ләктәт, Хөдөр тәнгә
маньы:

— Тәнгә, тәнгә, киндб погымаштына
вәлә бблбштәлнә тама, киддон тбрәдәш
кужыц шывшылытына, молы колхоз-
вләштб машинәвлә йбләок ак йәр-
сәп?

— Әнбәт бшкбмнәнбмок.... Әнбәт
төрләт... Вастромашты әнбәт пайәйән
пуат манам?.. Бнбәнбдбмлә Стюпан
маньы.

— Пайәйат, кбшәнәдбм шәрәл-
ток!.. тәгү амаса лыкбц пәләштән
пуш.

Погынымаш тәрвәнәл кәш, саслат,
сонат. Цилән вуйышток—пыдыргыш
машинә. Машинә пыдыргыш—пәшә
пыжлән кәш. Андак пишок пыт пә-
шәәш кәчәлтәвб,—бндә проц. кәмәш-
ток пәшә тбкбләлт шагалы, урмаш
кәрәм ганьшкы пырән шагальзәвб.
Эчә „Путь Ильича“ промколхозым тә-
нәшән үжбнбт.

Хөдөр йук лыктөөк иктй вйлкй, вэсй вйлкй анчылтэш, тырлаш акат ман. Тэвэ амаса йолт пачылт кэш, завхозын ватйжй Иванушкина Галинэ казэт кидя кыргыз пырыш. Стөл докы пйзйргялт пырыш, казетым вуй мычан лүктял анчыктышат тьянгыра йукын келэсэн пуш:

— Тянгяшэн ужмынэм казетэш пэцятлэнйт, дьэтплошадкышты нальбим, — манын казетшым стөл вйлкй шуш.

Цилан вярйштйгыц кйньыл кэбй, стөл лишкйля пйзйргят, анзылнышвлэм шайывля шйкят.

— Ну-ка, мам сирйбмй?

— Айда, Павлыч! Йбйлэрак лыдын пу!

— Ольэнрак, пйзйртэн пуштыда. Галинэ стөл дорцын сасла.

— Йара колыштда!—Хөдөр сйгырйльбй, лыдаш тйнгйльбй. Халык вярйшкйжй шагалы, тырлыш.

— ... Кинды погым пашам вйц кэчй анзыцрак пйтарэн шуаш Востромаштыш „Путь Ильича“ промколхозым тянгяшэн ужына.“ Тэвэ кыцэ, тянглэ! Казет тёрөк кычалы. Мажй гйнь лыврй лаксакышкы пырэн шйнцинэ, ляктынжят йбйлэрак ана кэрдт вэкат, — манын Хөдөр кашартыш.

— Тэвэш тянгяшымашэт!

Стёпан стөл сагаок пүгынэл шйнзйн, Хөдөр вйлкй, колхозныквлэ вйлкят, казетым моло анчал-анчал

мия. Вара ольэн кйньбйльбй, лапа пын-дашкыжы кахыралтыш.

— Анцыцок нима виртэ „кидйм сакэдяш.“ Пльёнбйш чучаш ирйрак лиэш манам. Вырсы эчэ тйнгйллтэш вэлэ, аныят машинаняйт тёрлалтйн... Ньэушты Фэдудов такэш каштэш? Аныят машинэм тёрлэят.

Бйньаняш циланок бйньанбйнэштй, бйньанбймляят ак чуч. „Путь Ильича“ промколхозышты лачокшымок йажо сльэсарвлэ, ашятвлэ улы, процок йажо мэханык улы. Тэнэ дэ машинэ тёрлэшйжй угыц чугун частьям шйрятэн оптал бйштймлэ, тидбйжым аныят кэрдйт вэл? Хөдөр тидбйлан ак бйньанбй. Кинды погаш пачэштэрэнэ, вэс тйрэдмй машинямат нальбн шйм кэрдт. Ик машинядонат срокэш цуц-цуц вэлэ пйтарсэн кэрдйгй ылы, кйзбйт тидбйжят пыдыргэн кэш—манын шана.

Трүк тунй окням тэгү рун-рун сэвйльбй. Хөдөр сярнал кэш, оквя вашт анчал шбйндйш.

— Тырлыдай, ольэн!—саслалтыш.

— Толынна:—ольицйгыц йук шактыш.

Цилан йбйбйшт тырлэн кэбй. Амасашкыла цурток анчал шбйндэнйт, Ишкин пырымым вычат. Стёпан кйньыл шагалын вак, Хөдөр ошэмалт шбйнзйн. Ташкалтыш мычкы кувырткэ шээн ташкалын йук конторышкы пиш раскыдын шакта.

(Рушлагйц Зиновйев Ст. сярэн)

(Пйтартйш вэс нормышты лиэш).

Кйрык Мары район МТС-ын политотд

КЫНЫЖ.

П И Э С Ы

ПЫТАРЛИШ КЫДЭЖЫШТЫ МАДЦЫВЛА.

ВАСЛИН ПАВЫЛ—Колхоз прэдсэдэтыль. Ик порадка канам вэцкыж усийн, кымлы и кыдлаш мары.

КРИГОН ЙЭФИ— Счэтовод, ёрвэзы эдем.

ОЛЬОКСАНДЫР— Колхознык—бригадир. 40 йаш.

УЛЬДАНА— Бригадир—комсомолкы 20 йаш.

I КЫДЭЖ.

(Колхоз правльёны ёрт. Стёл вёлын пумагавлэ кыцэ шон кышкэн шёндёмы. Кок стопка шёндэят, закуска. Стёл лёвалнё охыр йамдарвлэ пэрдёлыт. Кок пёкэн, стёнышты числёнык кэчэ. Числажы 25-шы йульым анчыкта. Сагажыракок цаш кэчы, стрэлажы 9 цаш кыдлашты. Васлин Павыл тёнгёлышты амалэн кий.)

I лэкмаш.

(Ольоксандыр пыра).

ОЛЬОКСАНДЫР: Ох-о-о, эчэ амала. 9 цаш шон, (талашэн, токыжыла ашкэд мий дэ Павылан чёны попа). Павыл! кёныёлымэ, ма пиш шуку амалэт?! Кёныёлымэ й-а-а!! (Вуйжы гёц ёрзэ). О-ой! Нырышты вырсэдэлыт, пашэ гёц пырахат. Кёныёлымэ, манам. (Сэрнёл шагалэш). Эх! ом-тёуа! Мам ёштышаш вёл? Пэжэят нырыш лэктэлыт, нёныжэят эчэ токышты сарла шуэн кыргыжыт. (Упшы гёц пыток ёрзёл колта). Кёныёлымэ!!! Клухой ылат ма?

В. ПАВЫЛ: Ой-о-о-й! Мам ирокок саслэн сэрнэт?! (Вырсаш тёнгёлэш). Чортвлэ, амалашат ирёкёым ада пу! (Изишэш тыр. Ом пышан Павыл кёныёлэш. Скамйаэшыжы шёндэшат, тупшым ыдыркала, тё лошток вырса.)

Малын толынат?! Ма кёлэш?! Кёлэсэмэ йа!

ОЛЬОКСАНДЫР: Нымат ак кэл, мам ёштёмылэ вара, ныргыцын пашам пырахэн токышты кыды колхозныквлэжы кыргыжыт! Кыдыжы тёрэдэшыжэят лэктэлыт. Мам вара ёштёмылэ!

В. ПАВЫЛ: Мам ёштёмылэ, мам ёштёмылэ. Ай токышты цоктылаш кэмёлэ? Ак лэкэп гёны, ак тёрэтэп гёны, нымат ак плучайэп. Вольшы разговор короткый.

ОЛЬОКСАНДЫР: Кыцэ вара? Тёрэдэжэят ак ли вэт. Пачэш кодымыкыжы маньар пёрцёй йогэн йамэш дэ йёлэт ваштылыт.

В. ПАВЫЛ: Йара! Йара! Кёзыт ана цопы. Тагачы канёым кэчёна. Тёны ирокок пёртыл толынат. (Скамйажы гёц кёныёлын Ольоксандыр докыла лишёлэмэш). Айда, айда, вытрэхайса! Кёл! Ёшкэ тёрэдэш ёркэнэн колтэнэтат, сэрнёлэят.

ОЛЬОКСАНДЫР: Кыцэ вара ёныё? Алёймэ нырышкыжы.

В. ПАВЫЛ: Ат кол, што ли! Тагачы канёна! Значит, лэктёйн кэрдэят! Мам эчэ вычэн шалгэт? Ну!

ОЛЬОКСАНДЫР: Лэктём йа, йадаш вёлэ вэт толым.

В. ПАВЫЛ: Иродым йарат! А

жызыт кэ, кэ! (Ольоксандырым пулшыжы гыц кычэн амаса докыла шыкэ). Айда.

ОЛЬОКСАНДЫР: (Шыдын). Кырма паша годым махань каным кэчи? Паша пйтэрымбикат канаш ситэ. Правлэньыц ылыда!

В. ПАВЫЛ: Каным кэчин ма ана ровотаы!—Аа! (Амасашкы шыкэл колта). Тылэнэт правлэньвлэм, тойэс, мэммэ понаш ньимахань праваэтат укэ. Марш!

ОЛЬОКСАНДЫР: Йара йа, вара төрлэнэ, (лэктын кэя).

II лэкмаш.

ВАСЛИН ПАВЫЛ: Махань пыннимайыдым тьомный народ. Тфу! (Амаса докы тыргыжланэн ашкэд миэ). Иктэт идэ пыры! Чортвлэ, амалашат ирыкым ак пуэп. Нэрыштэм шышкыт. Вот мэнь тэмдэм тымдэм! Бзырэк ада шыралт! (Амаса кылэм пиштэ). Ну и чортвлэ, лачокшымск чортвлэ! Амалымашкок пырат, канэлтэшат ирыкым ак пуэп. (Пөрт йыр сэрнэ. Омэштэш). Пашан ак лэкэп дэ, ма дэ ну и бнчыштэлакэп. Бригадыр ылат, поктыл. (Изыш тыр). Ох, вуй каршта. (Стөл лывэлнбш охыр йамдарвлэм чымал-чымал колта.) Пусты! Ик патькалтышат кодтэ ма? (Окыр йамдарым нэлэшэш, йуэш). Ах! Ик патькалтыш нэрбэ вэлэ кодын. Чыды. Мокмыр тэмдэ. (Эчэ вэс йамдарым йумблэ бштэ). Ма чорт! Тиштэжы ик патькалтышат эчэ укэ! (Йамдаржым стөл лывэкб шуэн колта дэ чымаш, ташкаш тынгэлэш), цилэ йамдарвлэ пөрт сэдбэра кымдыкэш лит). Ой! Вуй каршта. (Цашыш анчалэш дэ эчэ амалаш вазэш. Кужы жэпэшбэрак тыр).

III лэкмаш.

(Түнэ кортмонь йук ольэн шакта, Кармонь сэмдон мырым мыра).

ЙЭФИ:

Бдыр вэцкыж, кужы, йажо,
Йыраваш сусун анчылтат.
Пуэт ошы, тырвэт вэцкыж.
Цыгак ганыш шайыштат.

(Амасам тудын шйэш). Эй! Хозайн! Пачыма! (Тыр). Колтэмэ йа! Кылэтшым колтэмэ. Павыл Васильч! Ой!! (Когон ёрзэ.) Шижат?! (Эчэ ёрзэ).

В. ПАВЫЛ: (Вуйжым лүлтэлэш).

Мам со ёрзэн каштыда? Кэдэ! Иктэмэт тагачы ам пырты! Мада тишэкэн мондалт кодын? (Кынблэш).

ЙЭФИ: Йара йа, колтэмэ! Йылэ!

В. ПАВЫЛ: Саслэн идэ каш! Кэдэ нырышкы! Тырэтдэ! (Амаса докыла шыдэшкэн миэ). Нырыш ак лэкэп. Бнэштэи тырэтэп. Тырлай, цилэн лэктэйдэ! Ха-ха-ха! Тупта каршта видны! (Йырэн-йырэн пөрт йыр каштэш).

ЙЭФИ: Павыл Васильч! Колтэмэ йа! Туп ак каршты, вуй пиш когон каршта!

В. ПАВЫЛ: Кэлэсэнэм вэт! Эчэ ик гэнэ кэлэсэм; тагачы наным кэчи. Тиккы иктэт идэ тол! Тиштэи больныцбэ ма? Вуйда каршта гынь, больныцбш кэдэ, тыштэи төрлэт. Кэдэ! (Ладнанэшэт, пөрт йыр каштэш. Кидшбдон лэпкэжым кыча.) А-а-а! Каршта. Карандай корны гыц! (Йамдарвлэм чымал-чымал колта).

ЙЭФИ: Ой! Йукышты шакта! Павыл Васильч! Колтэмэ йа! (Амасам когон ёрзэ).

В. ПАВЫЛ: Идэ саслэн шалгы! Колыда?! (Амаса докы ашкэд миэ). Кү ылат?! Ой!

ЙЭФИ: Мэнь йа, мэньбэ. (Шыдын) Колтэмэ йа, ма чортлан кылжым пиштэн шынцбнэт?

В. ПАВЫЛ: Тынжы кэ? Мам тиштэи шалгэт? Нырыш кэн тырэтдэ!

ЙЭФИ: Ат пэлбэ ма? Мэнь ыламыш. Колтэмэ. Мам ак кэлжым понгын шалгэт?

В. ПАВЫЛ: Мишук?

ЙЭФИ: Агыл! Йэфи ылам!

В. ПАВЫЛ: (Йырэн, амаса кылжым колта). А-а! Лэшагок тэнгэ маншаш. Мам вара ёрлэнлэ саслэн, тыргэн шалгэт? (Амасам пачэш). Айда пыры пыры. Извэнэйусь Йэфим Харитонович. Пэлбэдэлам.

IV лэкмаш.

(Йэфи картмоньдон пыра).

ЙЭФИ: Малан кылжым пиштэнэт, иктэжы намал кэят машанэнэт ма?

В. ПАВЫЛ: Ньэрат линэм, ирокок сэрнэл-сэрнэл толыт. Жалвайат. То тырэдэш ак лэкэп дэ ма дэ...

ЙЭФИ: Ну и пускай! Ак лэкэп гынь, агэп. Ышкымбштэм Ышкэ пэ-

лбштб. Мәнмән йэланажат кәтәштб. Мә бшкә канцельәри пәшәнәм пәләнә. (Скамйәәш шбнцәш. Картмонжым олманга вуйәш шбндә). Кыцә вәрә, Павыл?

В. ПАВЫЛ: Ма?

ИӘФИ: Йамдарвләжбм мам бштәнәт? Әй, әрәкәжб укәәт, бшкбмбштбмәт качнәт ылын ма?

В. ПАВЫЛ: Фу! Нинбм. (Стәл лбвәкб цымыра).

ИӘФИ: Ай-ай-ай! Мам путайәнәт вара? Ну, йара, постарәмә. Охырвләжб мәлбннә акат кәләп. Олыцәшкәт кбшкән шуаш йарат.

В. ПАВЫЛ: Агыл, ак кәл. Нинб эчә кәрәл лит. (Йәфи сага шбнцәш).

В. ПАВЫЛ: Кыцә вара, Йәфим Харитонович? Торләлтәш кәлнәжб вәт, ә-ә?

ИӘФИ: Тоты вот кәләш. Тбнь мбнббм, вуй каршта манамат, больнбцбш вәлә поктәт. (Кбшәнжб гбц, йамдырым йывырт лыктәш). Вот мәнмән улы! Цәцәш төрләнә. Йәл тбнббм бжбләйән токәт мокмыр төрләш толыт, тбнжб кблбм пиштән шбндәт. (Стәл докы миән йамдаржым шбндә. Бшкәжб стәл сага пкәнәш шбнцәш.)

В. ПАВЫЛ: Пәләнә, пәләнә. Тбдбжб тбнгә. Мбнь эчә ныргбц толынт машанышым. Мара йә, нымат утыжым ит попы.

ИӘФИ: Кү ныржы гбц толын?

В. ПАВЫЛ: Льоксандыр бригадирнә. Пәшә гбц каран, каран шблбт, манәш.

ИӘФИ: Шблбштбш. Кадок когорак цәркәм.

В. ПАВЫЛ: Цәркә укә. Стопкаок йара виднб. (Шкап докы миә дә, шкәпым пачын, изи цәркәм анчыкта). Тәвә иктб улы дә пишок изи. Цбвбм вәлә йуктәш йара.

ИӘФИ: Шындок. Тидбн дон ма толкы вара. Чәй стопкаәш моло укә ма?

В. ПАВЫЛ: Чай стопка улы. (Шкапыш цәркәм шбндәәт, стопкам лыктәш.) Тидбжб утла кого агыл?

ИӘФИ: Ә-ә! Бндәжб мам вада попәт? тидб самой толкәш толәшбш. Нби изи агыл, нби кого агыл, лач әрәкә йуәш манынок бштбшб ыләш.

Кат тишкб. (Павыл стопкам кычыкта, бшкәәт пкәнәш сагажы шбнцәш.)

ИӘФИ: Ох! Закусана эчә тәгәчшок улы. (Йоктара) Ну, пуры лжбй.

В. ПАВЫЛ: Сдорова ли, коктынат йүт)

В. ПАВЫЛ: (цилә йүн колта). Ах, бндәжб пишок йажо.

ИӘФИ: Йажо вәт, больнбцбш кәтәок вуй карштышым шбрә. Тәхән йажо ләкәрцәжб эчә иктә ма улы вәл?

В. ПАВЫЛ: Мбнь шанымаштәм әрәкә гань тотлыжы сәндәлбк вблнб нымат укә. (Изиш тыр). Анчәмә, вуйышкы кыцә куза, мокмыржымат нбйәлтәнок нәләш.

ИӘФИ: Агыл, агыл, Павыл Васильч. Изиш сав мыньырак попәт.

В. ПАВЫЛ: (Лош пыра). Малың самынь?

ИӘФИ: Колыштыма йә, вот мажы самынь. Тбнббм пиш тотлы манат. Әрәкә тотлы агыл, пиш качы ыләш. Качы гбнвәт, руш манмыла, пиш питәтәлвнбй. Вот, тәнгә вәт!

В. ПАВЫЛ: Лачок Йәфим Харитоныч, лачокым попәт.

ИӘФИ: Мә вәт мә, нбгынаमत самынь ана попы. Кат эчә иктб гбц ыдырал колтәнә. (Йәфи йоктара).

В. ПАВЫЛ: Йуәш йүнә дә мбнь тагачы ик пбрцбк сыкырымат ышмашкәм эчә пиштбдәлам. Йүкшб лин колтымыла...

ИӘФИ: Тбдбм нымат ит попа. Мбнь бшкә ик пырылтышымат цикәлтәлам. Ну, пуры лжб, (йуәш).

В. ПАВЫЛ: Лыж-лыж манатат, йара.

ИӘФИ: Фу! Пингбдб вәт?

В. ПАВЫЛ: Попашат укә!

ИӘФИ: Ну, тбкәл колтай! Павыл васильч. Йолки-палки.

В. ПАВЫЛ: Лыж-лыж, выж-выж, анцыкылаат тәгәок лжб. (Йуәш). А-а! Спирт! Спирт, настойящий спирт Кәрәк Йәфим. Харитоныч, качы манат гбнвәт, тишәц йажожы нымат лин ак кәрт.

ИӘФИ: Йара йә, нымат ит попы.

В. ПАВЫЛ: Кыцә мбнь вадны тишкб, правльәнбшкбжб, вәрәштбнәм, нымат ам шбнцб. Пбтәрлижб вәт икарашок ылына ылы.

ЙЭФИ: МЫНБАТ ньимат ам ашын-дэрй. Иквэрэш ләкмбйнажым омынла ашындэрэм. Варажы тамам бшты-лйннә.

В. ПАВЫЛ: Вәтй бндә мимикй ик гәнәк сасла.

ЙЭФИ: Йолки-палки, вәтәт пакы-ракок. Айда улыжым йун колтәнә. (Цилә йун колтат, йамдаржым стәл лйвәккй вәс йамдарвлә сага шуат).

ЙЭФИ: Так, Павыл Васильч, мок-мырна төрләнйш ә-ә! Йолки-палки. Бндә мәнмән кармоньна улы, давай шакталтәнә.

В. ПАВЫЛ: Малың ирокшок кармоньжым намал кандәнәт?

ЙЭФИ: Йолки-палки, кыдым йа-дыштат. Тагачы мә кәнәнә. Тынгә вәт?

В. ПАВЫЛ: Тынгә тынгә.

ЙЭФИ: Тынгә гынь, значит изиш вәсәлйәнә. (Картмоньжым нәләшәт олмангаәш, амасагәц тупыңла шын-цәш).

ЙЭФИ: Ну! Паша. Тагачы мәнмән кәннәм кәчбнә ыләш. Тынгә вәт.

В. ПАВЫЛ: Тынгә, тынгә. (Кыньыләш йүкшй, ламайыләш). Изиш чәдйрәк вәт?

ЙЭФИ: Кыңә чучың! МЫНБАТ тй-дймок кәләсйнәм ылы. (Картмонь-жым олмангаәш шйндә, шкап докы мнә.) Айда, оголышкәт сәрнәл тол. Мәнмән касышты окса улы. Улы вәт? Йолки-палки, ә?

В. ПАВЫЛ: Ньимат ит попы. Ка-док пәлблыкым (ЙЭфи докы мнә).

ЙЭФИ: Цәцаш! (Оксам пуа) айда, кән тол. Мбләнәм ак пуәп. (Павымың пулышыжы гәц шйкәш лыктәш).

У ләкмәш.

ЙЭФИ: Так! Йолки-зәлбннй, әр-кә өчә толәш. Әх! Манамыш. (Картмо-ньжым нәләшәт, шакташ, мыраш тынгәләш, бшкәжй ламайыләш, вуй-жым кымык сәкәлтә).

„Карәм тура, вйдшй кәлгй,
Кыңән ижнйым йүктйшәш,
Бдйр мбннбйм ак йараты
Кыңәлән алталышаш.

(Ти мырым лоштыжы Ульдана тала-шән кыргыж пыра).

УЛЬДАНА: Мырым вәлә мырән шйнцәдә! Малың вара нырышкы ада-ат ләктылдәл?

ЙЭФИ: А-а! Ульдана! Картмонь-

жым шйндә. (Ульдана докыла олбән мнә), Кыңә бләт, хытырәт?! Брига-дир, аньә тынгә вәт.

УЛЬДАНА: Мажы! тәнгә тагачы пәлб-жәт нырышкы тйрәдәш ләктәлйт. Ләк-шбвләжәт ырсәдәлйт, кыдыжы то-кышты кыргыжыт! Мам бштымбләл ва-ра? Мам?

ЙЭФИ: Мам! мам! (Лапажым шә-рән Ульдана сага шагаләш).

Пускай кү ак ровотайм токыжы көй. Увиткәжй тәдйләнок лиәш вәт.

УЛЬДАНА: (Когон шбдәшкән). Токы кәнок йара ма? Тйрәт пйтәрәш. кәләш вәт. Тәжй йун вәлә шйндәвәдә. Цилән кыңәт тәмдәм ырсәт. Тә гишәндәок вәлә пәшәжй гәцәт шбләйт.

ЙЭФИ: Малың, малың мә гишәннә! Мә кидбштым кычәннә ма?! Әх! Мана-мыш... Аньә, изиш самыңырак попәт.

УЛЬДАНА: Трудодәнвәләжым мо-ло потолок гәц нәлбндә ма? Цилән төр агыл манын саслат.

ЙЭФИ: (Ламайыләш) Мә... Мә бриг-гадирвлән скопкы гәц, тойәсть (кид-шбйм шааләтән колта) сводкы гәц сир-рәннә.

УЛЬДАНА: Тйжәц сирбдәлдә бш-кәлә. Кыдыжыным шукәждәндә, кыды-жыным гынь кйрбндә. Малың? Малың тәнгәжй куктылында вара?

ЙЭФИ: (Чын) Ульдана! Колат?

УЛЬДАНА: Вара ма!

ЙЭФИ: Содки йажо бдйр ылат вәт, ә-ә?.. Йолки-палки. (Тыктымактыл пөрт йәр сәрнә).

УЛЬДАНА: Саснала йун шйндәнә-тәт, тынгәльбц бндә. Нырыш шүдә-вбй, миәт?!

ЙЭФИ: (Өчә токыжыла мнә). Уль-дана. колышт доко. (Кашар парня-жыдон лапәшшйжй сәвәд мнә). Тага-чы мәнмән...

УЛЬДАНА: Ма тәмдән?

ЙЭФИ: Выходной кәчй! Тйдйм пә-ләт?

УЛЬДАНА: Тәмдән кәжнй кәчйә вок кәйбмй. Әркә ләшш шапәндм вәт бндә!

ЙЭФИ: Тыр! Тыр! Пичй гач ит кыдал. Мә тәнгә ана бшты. Лачок вәт?

Бй-бй?

УЛЬДАНА: Акәлвәйм ит поф Нырышкыжы миәт?

ЙЭФИ: Мам?

УЛЬДАНА: Миаш сөрөт? Көлөсө-мә!

ЙЭФИ: Мә миәнә! Тагачы агыл, иргодым.

УЛЬДАНА: Көзбөтшөй мадын ат кө?

ЙЭФИ: Манамыш, йолки-палки тыйлаат көрөк көдөсөй, ат ынгылы. Тагачы кә-янә-әнә-ә!! Вот махань йәла-а.

УЛЬДАНА: Көрмә пәшә годым ак кәнәп.

ЙЭФИ: Колышт доко. Тырын! Иргодым кү тйрөдәш ак ләк, сәвән ваштырдон циләштөм нырыш шин дыктам! Кү ак ләк, ам кө манәш, — тупшы гач! Вәс гәнәк йшкәок вара ләктөйт.

УЛЬДАНА: Акәлжөм погыи ит шалгы!

ЙЭФИ: Ну, йара. (Ульдана докы ашкәд миә.) Эх! Йаратымы пйрцбкөм, Ульданаәм, пиш йаратәм вәт. Төһнөжөй вьрсәт вәлө. Шйңцындәләймә мола.

УЛЬДАНА: Караң! ит пжж. Остаткам йадам: кәйәт-агыт?

ЙЭФИ: (Сусун) Ит шөйдөшкөй. Пиш йаратәм вәт, йөдөт кәчәт әшбөндәрәм.

Каәмә шыв... Шывшал колтөнә. (Элтәлән шөйдәш цаца).

УЛЬДАНА: Карак!! (Шөйкәл колта. Йәфи комдык кән вазәш) Пәрдәлок, йун шөйндәнәт! (Ульдана ләктөйн кәә)

VI ләкмәш.

(ЙЭФИ: Ольән кбнөйләш). Ну и чорт йдбр! Аньә, йолки-палки, йажон чивал колтыш. (Картмоньжы докы миә) Эх, ма! Ну-кы икәнәк тыйкәл ко лтәм. (Шактөн-шактөн ләктөш).

VII ләкмәш.

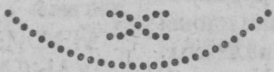
(Шуқырак жәпәшок сцәнбө охыр. Ва

раВ. Павыл: йамдар кидә йүкшөй пыра.)

В. ПАВЫЛ: Әй! Йәфим Харитоньч! Эчә улы вәт! Колат? (Пөрт ййр аичылтөш). Кыш пырән кәшөцү вара. Фу! Төйдөмәт вьчән шоктыдә. Кы макарыш шығалты вара. Йәфи!! Укә. Тагыш кәш. Ну, көзбөтөш шөйндәләйнә! (Стәл вәлән йамдаржым шөйндә, йшкә түгөй ләктөйн кәә).

КӘРӘМ.

(Пөйтәртшөбөжөй лиәш.)

ИНВ. № 35

Ответ. редактор—редколлегия

Сдано в набор 8/VIII-33 г., подписано к печати 8/IX-33 г. 4/16 п.л. 63.360 экз. в п. л. Размер 57X105 1/32 Издат. № 31

Райлит № 187 * * * * * Тираж 400 * * * * * Заказ № 1828 * * * * *
Типография Гор. Мар. Изд-ва. Козмодемьянск МАО ул. Ленина д. № 11

АКШЫ 60 КОП.